

Het sociaal statuut van de kunstenaar. Of hoe artistieke vrijheid verzoenen met sociale zekerheid?¹

Yasmine KHERBACHE
adviseur van de minister van Werk en Pensioenen

¹ Deze tekst is een herwerkte versie van de tekst "Het sociaal statuut van de kunstenaar. Van uitbreidingscategorie naar sociaal laboratorium", geschreven door Annick FLORÉAL en Yasmine KHERBACHE gepubliceerd in R. Janvier, A. VAN REGENMORTEL, V. VERVLIET (eds.), *Actuele Problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, 33-100

I. Inleiding

1. Op juli 2003 is het nieuw sociaal statuut van de kunstenaar in werking getreden. Streefdoel van dit nieuw statuut is kunstenaars een praktisch toepasbare sociale zekerheid te garanderen door een combinatie van specifieke onderwerpsregels, een bijzondere bijdrageregeling ter vermindering van de loonlast, en maatregelen die de inschrijving in het werknemersregime administratief vereenvoudigen.

Aan dit nieuw statuut zijn meer dan 30 jaar discussie, tientallen wetvoorstellen en ontelbare studies voorafgegaan. Een van de redenen voor het zo lang uitblijven van concrete hervormingen, is dat in de problematiek van het kunstenaarsstatuut alle hete hangijzers van de sociale zekerheid aan de orde zijn: onderscheid werknemer/zelfstandige, toegangsvoorwaarden tot de verschillende takken van de sociale zekerheid, harmonie tussen flexibiliteit en sociale zekerheid, activiteiten tijdens uitkeringsperiodes, cumul van activiteiten enzovoort. Kunstenaars hebben altijd problemen ondervonden om zich in te schakelen in ons socialezekerheidsbestel omdat hun arbeidsprofiel in de meeste gevallen niet voldoet aan het ideaaltypen van "de werknemer" of "de zelfstandige". Het herboetsen van deze ideaaltypen naar het model van de kunstenaar is geen gemakkelijke oefening, temeer omdat de overheid en de sociale partners zeer beducht zijn voor de precedentswaarde die de specifieke maatregelen voor kunstenaars kunnen hebben voor andere beroeps categorieën. Aangezien de arbeidsmarkt zich met enige overdrijving meer en meer een kunstenaarsprofiel begint aan te meten, is deze precedentswaarde reëel.

In hiernavolgende bijdrage wordt na een beknopte schets van de probleemstelling dieper ingegaan op het nieuw sociaal statuut van de kunstenaars.

II. Probleemstelling

2. De laatste decennia zijn er ontelbaar veel onderzoeken¹ gevoerd naar de problematiek van het "kunstenaarsstatuut". Deze onder meer juridische, histo-

¹ Een greep uit de meest recente onderzoeksrapporten: A. NAYER, X. PARENT en J. VAN LANGENDONCK, *Etude ayant pour objet une analyse de l'importance de l'activité artistique dans l'économie belge et les possibilités de l'augmenter par une réforme du statut social et fiscal des artistes, Rapport Final adressé à l'état belge, représenté par le Ministre de l'économie et de la recherche scientifique*, s.l., 2000; G. FANTI, *L'amélioration des conditions de vie et de travail des travailleurs culturels*, Europees Parlement, 1985, PE 96.944; X., *Conditions for Creative Artists in Europe, Report from the EU Presidency Seminar in Visby*, Zweden, 2001; O. AUDEOUD, *Etude relative à la mobilité et la libre circulation des personnes et des productions dans le secteur culturel*, Paris, CEJEC-Université Paris X-EAEA, 2002; CAP GEMINI ERNST & YOUNG, *Arbeidsvoorwaarden in de kunstensector. Een samenvattend beeld, Van achterstand naar professionalisering*, Nederland, Nederlands Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 2002; X., *Culture, Industries Culturelles et Emploi. Document de travail des services de la Commission Européenne*, Brussel, Europese Commissie, 1998; MKW GmbH, *Exploitati-*

rische, sociologische en economische studies peilen naar de oorzaken van de meestal precare inkomens- en arbeidssituatie van de kunstenaar en reiken mogelijke oplossingen aan om de leefbaarheid van het kunstenaarsberoep te vergroten. Deze oplossingen beogen onder andere:

- aanpassing van de sociale en fiscale reglementering aan de karakteristieken van het artistiek beroep,
- economische, sociale en fiscale stimuli om de cultuurproductie, -presentatie en –consumptie te verhogen;
- evenwichtige arbeidsrechtelijke en auteursrechtelijke contractvoorwaarden voor kunstenaars;
- een realistische prijszetting zodat kunstenaars fatsoenlijk worden betaald voor hun werk;
- wegwerking van de hindernissen die de internationale mobiliteit van kunstenaars belemmeren;
- ontwikkeling van overlegstructuren om de dialoog tussen de verschillende overheden en het niet-gestructureerde artistieke middenveld te bevorderen;
- verbetering van de informatieverstrekking en professionele begeleiding van kunstenaars.

3. Deze bijdrage is beperkt tot de problematiek van de sociale bescherming, omdat deze ook het voorwerp is van de recente hervorming van het sociaal statuut van de kunstenaar. Alle onderzoeken die betrekking hebben op de sociale zekerheid van de kunstenaar in België stellen vast dat de sociale bescherming van kunstenaars problematisch is, omdat ons sociaalzekerheidsbestel te weinig rekening houdt met de specifieke kenmerken van de artistieke activiteit, zoals:

- een veelheid en diversiteit aan opdrachtgevers en co-contractanten;
- toenemende afhankelijkheid van allerlei tussenpersonen om het artistieke werk te produceren, te distribueren, te presenteren, uit te geven, te promoten, enz;
- een continue bezigheid die onzekere, onregelmatige inkomsten van diverse aard² oplevert;
- contracten van diverse aard³; contracten met opdrachtgevers of werkgevers zijn meestal van korte duur of voor de uitvoering van een duidelijk omschreven werk; duurzame arbeidsrelaties in het kader van een arbeidscontract van onbepaalde duur zijn veeleer de uitzondering;

on and development of the job potential in the cultural sector in the age of digitalisation – Final Report; Europese Commissie, 2001; A. NAYER en S. CAPIAU, *Un statut pour es artistes, Dossier Documentaire et Propositions*, Brussel, Communauté Française de Belgique & C.E.R.P., 1991; A. NAYER en S. CAPIAU, *Le droit social et fiscal des artistes*, Luik, Mardaga Ed., 1987; S. CAPIAU, *La qualification et la variabilité des artistes au regard du droit fiscal et du droit de la sécurité sociale des Etats membres de la C.E.E.*, Brussel, C.E.E., 1989 en V. MASSANT, *Sociale en economische problemen van de professionele danser in Vlaanderen en Brussel*, Brussel, V.T.I., 1999.

² Loon, honorarium, opbrengst uit verkoop, auteursrechtelijke vergoedingen, ...

³ Arbeidsovereenkomsten van bepaalde duur of voor duidelijk omschreven werk, aannemingscontracten voor levering van werk, aannemingscontracten voor levering van dienst, uitgavecontracten, licentiecontracten, verkoopcontracten, verhuurcontracten, ...

- multi-activiteit en multi-disciplinariteit (combinatie van scheppende en uitvoerende artistieke activiteiten in een of meerdere disciplines⁴);
- onregelmatige, maar vaak onontbeerlijke combinatie van de artistieke activiteit met een niet-artistieke beroepsbezigheid;
- onvoorspelbaarheid van artistiek en economisch succes.

4. Met dit grillig en gefragmenteerd arbeidsprofiel is het niet verwonderlijk dat kunstenaars moeilijk een sociale bescherming kunnen opbouwen die beantwoordt aan hun sociale behoefte en risico's. Onderwerping aan het werknemersregime vereist ondergeschikt verband. Hierbij is niet de socio-economische ondergeschiktheid, maar de juridische ondergeschiktheid (de gezagsrelatie)⁵ determinerend. Omwille van de flexibele aard van de artistieke activiteit is het voor de meeste kunstenaars heel moeilijk om een gezagsrelatie aan te tonen, temeer omdat de arbeidsrelatie vaak niet geformaliseerd wordt in een geschreven contract. Kunstenaars ondervinden bovendien problemen om rechten te openen in de verschillende takken van de sociale zekerheid der werknemers. Het recht op uitkeringen wordt in beginsel afhankelijk gesteld van twee algemene voorwaarden: een minimum aantal dagen gewerkt hebben tijdens een referteperiode en een minimuminkomen hebben verdiend waarop een werkgever de sociale bijdragen heeft afgehouden. Door hun sterk gefragmenteerde loopbaan en hun onregelmatige inkomsten slagen kunstenaars er niet in, tijdens de vooropgestelde referteperiode aan deze voorwaarden te voldoen.⁶

Bepalend voor onderwerping aan het zelfstandigenstatuut is het uitoefenen van een beroepsbezigheid in België, zonder verbonden te zijn door een arbeidscontract of ambtenarenstatuut. Het begrip "beroepsbezigheid" wordt in rechtsleer

4 De *singer-songwriter*; de danser die zijn eigen choreografie danst, de zanger die ook eigen schilderijen tentoonstelt, de beeldhouwer die mee-acteert in de film waarvoor hij het scenario heeft geschreven.

5 Weinig begrippen zijn zo fel bediscussieerd als het begrip "ondergeschikt verband" dat de werknemers van de zelfstandigen zou moeten onderscheiden. Herhaaldelijk werden pogingen ondernomen om dit begrip nader te preciseren, maar verder dan een lijst van socio-economische indicatoren, welke elk op zich geen doorslaggevend karakter hebben, is men niet geraakt. Geen wonder dat er meer en meer stemmen opgaan die de werkbaarheid van dit criterium in de sociale zekerheid in vraag stellen, zie bijvoorbeeld A. VAN REGENMORTEL, "Onderscheid tussen werknemer en zelfstandige" in J. VAN STEENBERGE en A. VAN REGENMORTEL (eds.), *Actuele Problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, Die Keure, 1995, 33-100; J. VAN LANGENDONCK, "De werkgeversbijdragen en de ontwikkelingen in het arbeidsbestel", *B.T.S.Z.* 2000, 16-18.

6 Met het onbillijk gevolg dat bijvoorbeeld een kunstenaar die over een periode van achttien maanden een hondertal dagen heeft gewerkt en zonder plafonnering bijdragen heeft betaald op 20.000 Euro geen recht op werkloosheidsuitkeringen heeft, terwijl een lagere bediende die op 10.000 Euro bijdragen heeft betaald wel recht heeft op een werkloosheidsuitkering, omdat hij ononderbroken werd tewerkgesteld.

en rechtspraak gedefinieerd als een geheel van onderling samenhangende handelingen die veelvuldig voorkomen en waarmee winst wordt nagestreefd.⁷

5. Gelet op de moeilijke aantoonbaarheid van de juridische ondergeschiktheid en het ruime (residuaire) toepassingsgebied van het zelfstandigenstatuut, zouden de meeste kunstenaars op basis van hun artistieke activiteit in principe aan het zelfstandigenstatuut moeten onderworpen worden. Dit statuut, met zijn minimale sociale bescherming, veronderstelt evenwel dat de zelfstandige voldoende regelmatige inkomsten kan genereren om zelf in te staan voor zijn sociale en financiële zekerheid. Aangezien deze garanties slechts voor een minderheid van de kunstenaars zijn weggelegd, zit er voor kunstenaars niets anders op dan in de marge van de sociale zekerheid te opereren of zich een andere job aan te meten die hen wel de nodige zekerheid kan bieden. Uit een enquête die het Nationaal Kunstenaarsplatform⁸ in de loop van 1999 en 2000 in opdracht van de federale overheid heeft gevoerd, blijkt dat de meerderheid van de respondenten verschillende artistieke en niet-artistieke activiteiten combineren, waardoor ze terecht komen in ingewikkelde cumulaties van verschillende socialezekerheidsstelsels. Opvallend is, dat de meerderheid van de respondenten verklaart zijn sociale bescherming uit het werknemersregime⁹ te halen. Conclusie van het Nationaal Kunstenaarsplatform was dan ook dat het werknemersregime als uitgangspunt zou moeten genomen worden voor de opbouw van een betere sociale zekerheid voor kunstenaars.

III. Eerdere wetgevende initiatieven

§ 1. Het schouwspelartiestenstatuut: Artikel 3,2° van het K.B. van 28 november 1969

6. Het eerste regelgevend initiatief om kunstenaars een betere sociale bescherming te garanderen dateert van 1969. Krachtens artikel 3, 2° van het KB

⁷ W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, 1, Mechelen, kluwer/ced.samson, 2002-2003, 425-431; P. SCHOUKENS, *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 44.

⁸ Het Nationaal Kunstenaarsplatform (NKP) werd in 1998 opgericht en groepeerde kunstenaarsverenigingen uit verschillende disciplines uit Brussel, Vlaanderen en Wallonië. Het NKP kreeg in 1999 de opdracht van de federale overheid om de kunstenaars in België te bevragen over hun socio-economische situatie via een enquête en via het organiseren van rondetafelgesprekken in verschillende steden van het land. Er werden een 20.000-tal enquêteformulieren rondgestuurd, die door 1904 kunstenaars ingevuld werden teruggestuurd.

⁹ Een van de opvallendste cijfers uit deze enquête is dat de grote meerderheid van de kunstenaars (ongeveer 2/3) verklaren in de laatste vijf jaren bijdragen te hebben betaald in het algemene regime van sociale zekerheid van de werknemers of een uitkering te hebben genoten in het algemene regime van sociale zekerheid van de werknemers.

van 28 november 1969¹⁰ worden schouwspelartiesten die tegen betaling zijn aangeworven om op te treden tijdens voorstellingen, onderworpen aan het werknemersregime.

Artikel 2 § 1, 1° van de Wet van 27 juni 1969¹¹ geeft aan de Koning de bevoegdheid om "onder de voorwaarden die Hij bepaalt" het toepassingsgebied van deze wet uit te breiden tot "personen die, zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden, tegen loon arbeidsprestaties onder het gezag van een ander persoon verrichten of die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst".

Deze uitbreidingscategorieën vindt men terug in artikel 3 RSZ-Uitvoeringsbesluit. Het betreft personen waarvan werd aangenomen dat zij zich in een economische afhankelijkheidspositie bevonden. Personen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden¹² als die van een arbeidsovereenkomst worden ook wel "marginale werknemers" genoemd; sociaal-economisch zijn deze personen met werknemers gelijk te stellen, maar wegens de aard van de door hen gesloten overeenkomst kunnen ze juridisch niet – of moeilijk – beschouwd worden als werkend onder het gezag van een andere persoon.¹³

A. Schouwspelartiesten als uitbreidingscategorie

7. Eén van deze uitbreidingscategorieën slaat op de schouwspelartiesten. Artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit verruimt het toepassingsgebied van de sociale zekerheid der werknemers tot de schouwspelartiesten, zoals de dramatische, lyrische, choreografische en variétéartiesten, alsmede de musici, de orkestleiders, de balletmeesters, de aanvullingsartiesten die tegen betaling van een loon aangeworven worden om op te treden tijdens voorstellingen, repetities, radio- en televisieuitzendingen, film-, plaat- of bandopnamen, alsook tot de personen die deze artiesten aanwerven; die bepalingen vinden echter geen toepassing wanneer de artiest ter gelegenheid van familiegebeurtenissen optreedt.

¹⁰ KB van 28 november 1969 tot uitvoering van de Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, hierna afgekort als RSZ-Uitvoeringsbesluit.

¹¹ Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, hierna afgekort als RSZ-Wet.

¹² Iemand presteert in gelijkaardige voorwaarden van zodra hij de prestaties levert binnen de door de wetgever gegeven omschrijving. Het is met andere woorden niet nodig dat deze prestaties geleverd worden in een band van ondergeschiktheid.

¹³ *Parl. St.* Kamer 1966-67 nr. 390/1, 5; Ontwerp van wet tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Senaat 1968-69, 18, 3; Ontwerp van wet tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, Verslag namens de Commissie voor de Werkstelling, de Arbeid en de Sociale Voorziening, *Parl. St.* Senaat 1968-69, 150, 9.

1. Doel van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit

8. Via de uitbreiding van het toepassingsgebied van de RSZ-Wet wilde de toenmalige Minister van Sociale Zaken, Louis Major, aan de podiumkunstenars de meest uitgebreide sociale bescherming geven, namelijk de sociale bescherming van de werknemers. De gebruikte techniek is deze van de rechtstreekse kwalificatie: wie de wettelijke opgesomde voorwaarden vervult, is voor de sociale zekerheid een werknemer. Deze techniek komt er op neer dat de podiumkunstenars niet moeten aantonen dat er sprake is van enig gezag of juridische ondergeschiktheid bij de uitoefening van hun beroep om van hun opdrachtgevers te kunnen eisen dat zij de passende bijdragen aan de sociale zekerheid der werknemers storten, zodat er rechten op pensioen, werkloosheidsuitkeringen, arbeidsongeschiktheids-uitkeringen en kinderbijslag worden opgebouwd in het werknemersstelsel.

2. Kon een schouwspelartiest zich nog vestigen als zelfstandige?

9. Vóór het cassatiearrest van 12 februari 1979¹⁴ werd aangenomen dat er ruimte was voor schouwspelartiesten om onder het Sociaal Statuut der Zelfstandigen te ressorteren. Het Hof van Cassatie oordeelde in een arrest van 12 februari 1979 echter dat de verruiming van de RSZ-Wet tot schouwspelartiesten absoluut is, en wel in die zin dat, om tot onderwerping aan de werknemersregeling te besluiten, enkel dient te worden nagegaan of de artiesten aan de in artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit opgesomde voorwaarden voldoen, dat wil zeggen enerzijds schouwspelartiest zijn en anderzijds tegen betaling van loon worden aangeworven om op te treden tijdens voorstellingen. Van zodra dit zo is, wordt de podiumkunstenaar onweerlegbaar gelijkgesteld met een werknemer. Dit arrest en de navolging die het kreeg¹⁵, leidde er toe dat de RSVZ vanaf 1 oktober 1987 elke nieuwe aansluiting van podiumkunstenars weigerde.

3. Wie is schouwspelartiest?

10. De exemplatieve opsomming¹⁶ in artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit werd in de loop der jaren door de rechtspraak aangevuld met allerlei andere (vaak nieuwe) beroepen in het artistieke milieu.

¹⁴ Cass. 12 februari 1979, *J.T.T.* 1980, 44.

¹⁵ Zie bijvoorbeeld Cass. 27 februari 1984, *T.S.R.* 1984, 248; Cass. 30 april 1984, *B.T.S.Z.* 1985, 346, noot R. ELST; Cass. 5 november 1984, *Soc. Kron.* 1985, 11; *Arbh.* Antwerpen 20 maart 1981, *B.T.S.Z.* 1981, 775; *Arbh.* Brussel 9 april 1982, *T.S.R.* 1983, 215; *Arbh.* Brussel 3 december 1992, *T.S.R.* 1993, 26.

Contra: G. VAN LIMBERGHEN, "Schijnzelfstandigen, quasi-werknemers, loze werkgevers en neo-koppelbazen, naar een kwalificatietheorie", *R.W.* 1991-92, 72.

¹⁶ Art. 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit: "... **zoals** de schouwspelartiesten ... de dramatische, lyrische, choreografische en variétéartiesten, alsmede de musici, de orkestleiders, de balletmeesters, de aanvullingsartiesten ...".

Er zijn veel duidelijke gevallen, zoals toneelacteurs, voordrachtskunstenaars, operazangers, ballerina's, cabaretzangers, circusartiesten, enz. Personen die niet optreden, niet voor een publiek komen, zoals bijvoorbeeld de regisseurs van een schouwspel, het technisch en hulppersoneel (licht- en klanktechnici, decorbouwers, regie-assistenten, cameramensen, en dergelijke meer) en de souffleur, kunnen niet aangezien worden als schouwspelartiest. Maar er bestaat ook een hele reeks van randgevallen, bijvoorbeeld disc-jockeys, mannequins, figuranten, ... De afgelopen dertig jaar is er rechtspraak te vinden die artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit van toepassing verklaart op stripteaseuses en strippers¹⁷, op mannequins¹⁸ en op disc-jockeys¹⁹, al lopen voor de laatste twee categorieën de meningen eerder uiteen; inzake stripteaseuses en strippers kan men in de rechtspraak een bepaalde consensus terugvinden, maar voor mannequins en disc-jockeys is de rechtspraak genuanceerder²⁰ en wordt de aanwezigheid van een bepaald 'show-element' vereist.

4. Betaling van een loon

11. Het loonbegrip van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit wordt ruim opgevat (althans ruimer dan artikel 2 van de Wet van 12 april 1965^{21, 22} Elke in geld of in geld waardeerbare tegenprestatie voor het optreden van de schouwspelartiest wordt beschouwd als loon, ongeacht de benaming²³ of vorm²⁴ van de vergoeding²⁵. De geringe omvang van de toegekende vergoeding is onvoldoende reden om de toepassing van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit uit te sluiten, evenmin als de beperkte en toevallige aard der prestaties.²⁶ Het niet-individualiseren van de betaling ontnemt de betaling evenmin het karakter van loon.²⁷

De loutere terugbetaling van (bewezen) kosten valt buiten het loonbegrip. Auteursrechtelijke vergoedingen van de schouwspelartiest²⁸ worden in beginsel

17 Cass. 12 februari 1979, *J.T.T.* 1980, 44; Arbh. Brussel 12 december 1980, *T.S.R.* 1981, 572; Arbh. Antwerpen 14 maart 1984, *R.W.* 1985-86, 738; Arbrb. Antwerpen 4 oktober 1976, *J.T.T.* 1977, 267.

18 Arbh. Brussel 13 september 1985, *J.T.T.* 1985, 480; Arbh. Antwerpen 2 mei 1989, *Soc. Kron.* 1992, 214; Arbh. Luik 2 april 1992, *Soc. Kron.* 1996, 620.

19 Arbh. Luik 27 september 1983, *J.T.T.* 1984, 245; Arbrb. Brussel 14 april 1995, *J.T.T.* 1995, 444.

20 Inzake mannequins, zie bijvoorbeeld Arbh. Antwerpen 20 september 1996, onuitg.
21 Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, hierna afgekort als Loonbeschermingswet.

22 Arbh. Antwerpen 19 februari 1982, *Soc. Kron.* 1982, 496.

23 Honorarium, cachet, gage of simpelweg loon.

24 Betaling op factuur, percentage van de opbrengst, fooien van het publiek.

25 C. PERSYN, "De sociale zekerheid" in X. (ed.), *Kunstenaarszakboekje 2003*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 2003, 362-364.

26 Cass. 9 november 1981, *Soc. Kron.* 1981, 242.

27 Cass. 22 maart 1982, *T.S.R.* 1982, 461.

28 Bijvoorbeeld: opbrengst uit platenverkoop op basis van de licentie van auteursrechten aan een platenmaatschappij of vergoeding voor de heruitzending van een TV-opname.

evenmin als loon beschouwd omdat ze geen tegenprestatie vormen voor de levering van een arbeidsprestatie, doch worden toegekend in ruil voor de overdracht, afstand of concessie van auteursrechten of naburige rechten.²⁹ Dit beginsel komt de laatste jaren evenwel serieus onder druk te staan, wegens de (fel betwiste) interpretatie van de fiscus, die auteursrechtelijke vergoedingen haast stelselmatig als beroepsinkomen begint te kwalificeren.³⁰ Ondanks de autonomie van het socialezekerheidsrechtelijk loonbegrip ten opzichte van het fiscaalrechtelijke begrip "bezoldigingen" wordt terecht gevreesd voor een doorwerking van deze fiscale praktijk op socialezekerheidsrechtelijk vlak.

5. De werkgever

12. Indien de Koning gebruik maakt van zijn bevoegdheid het toepassingsgebied van de RSZ-Wet uit te breiden, dan moet hij luidens laatste zin van artikel 2 §1, 1° RSZ-Wet de persoon die als werkgever wordt beschouwd aanwijzen. Artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit stelt lapidair dat de persoon die de artiest "aanwerft", de (socialezekerheids-)werkgever is.

Het spreekt vanzelf dat deze omschrijving vatbaar is voor interpretatie: in de rechtspraak hebben zich grosso modo twee tendensen ontwikkeld³¹: het aanduiden van de groeps- of orkestleider als socialezekerheidswerkgever en het aanduiden van de organisator als socialezekerheidswerkgever. Het aanduiden van de muzikant-orkestleider die de contracten met schouwspelartiesten afsluit als bijdrageplichtige werkgever is moeilijk verzoenbaar met ²artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit³², dat ook de orkestleider gelijkstelt met een werknemerschouwspelartiest.³³ Indien schouwspelartiesten zich hebben georganiseerd binnen een rechtspersoon, kan het ook gebeuren dat de rechtspersoon aange-

²⁹ Arbrb. Oudenaarde, AR 19.002/0/111, 30 maart 1998, onuitg. en Arbrb. Brussel, A.R. nr. 65.166/81, 10 december 1982, onuitg.

³⁰ De fiscus verwijst hierbij steevast naar het arrest van het Hof van Cassatie van 15 september 1997, *Pas*. 1997, I, 351 dat het cassatieberoep verwierp tegen het arrest van het Hof van Beroep van Brussel van 20 september 1996 *AM* 1997, 216-218, met kritische noot van S. CAPIAU. Het Hof van Beroep had de auteursrechtelijke vergoedingen toegekend aan musici van de Munt schouwburg gekwalificeerd als bezoldigingen. Volgens het Hof van Cassatie wordt het standpunt van het Hof van Beroep niet weerlegd door de ingeroepen cassatiemiddelen.

³¹ C. PERSYN, "De sociale zekerheid" in X. (ed.), *Kunstenaarszakboekje 2003*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 2003, 364-366. Het Hof van Beroep te Brussel was van oordeel dat de auteursrechtelijke vergoedingen toegekend aan de musici van de Munt door de beheersvennootschap SCMCTRM (Société Coopérative des Musiciens et Choristes du Théâtre Royal de la Monnaie) terecht als bezoldigingen van werknemers werden belast.

³² Art. 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit: "... schouwspelartiesten zoals ..., alsmede de musici, de orkestleiders, de balletmeesters, de aanvullingsartiesten ...".

³³ Arbh. Antwerpen, A.R. nr. 762/79, 13 oktober 1982, onuitg.; Arbh. Antwerpen 18 april 1997, *J.T.T.* 1998, 401.

sproken wordt om de socialezekerheidsverplichtingen te voldoen³⁴, hoewel er een sterkere tendens bestaat zich tot de organisator te wenden.³⁵

B. Praktische en juridische bezwaren

13. De wetgever had in 1969 ongetwijfeld de allerbeste bedoelingen door aan de podiumkunstenaars de bescherming van het werknemersstelsel te bieden. In de praktijk echter bleef die theoretisch mooie constructie in nogal wat gevallen dode letter. Vaak betaalden organisatoren of opdrachtgevers gewoonweg een bedrag – de zogenaamde 'uitkoopsom' – aan de kunstenaars die voor hen optraden, zonder dat iemand er zich verder over bekommerde of en hoe daarmee ook sociale bijdragen werden betaald. Kunstenaars die het werknemersstatuut om een of andere reden niet zagen zitten, probeerden de onderwerping aan het werknemersregime te ontwijken door de oprichting van een vennootschap en opname hierin van een mandaat, zodat ze, bij hypothese, onweerlegbaar vermoed worden zelfstandige te zijn.³⁶ Dit onweerlegbaar vermoeden slaat echter op de activiteiten als mandataris, en sluit bijgevolg de onderwerping aan het werknemersregime voor de schouwspelactiviteiten niet uit.

Artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit duidt wel een werkgever aan voor de sociale zekerheid, maar deze aanduiding is steeds een feitenkwestie. In de praktijk blijkt het niet altijd even evident om de (pseudo of socialezekerheids-) werkgever op te sporen. Bovendien moet deze pseudo-werkgever een hele karrenvracht aan verplichtingen vervullen. Vele organisatoren van culturele manifestaties zijn niet bereid, en vaak ook niet in staat, om de verplichtingen voortvloeiend uit het socialezekerheidswerkgeverschap op zich te nemen.³⁷ Kortom: zwartwerk, juridische onzekerheid, gebrekkige sociale bescherming waren het resultaat van een goedbedoelde sociale regeling.

In de rechtsleer³⁸ werd ook de wettelijkheid van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit regelmatig onder vuur genomen. De toepassingvoorwaar-

34 Cass. 9 november 1981, *Soc. Kron.* 1981, 242; Arbrb. Leuven 24 november 1980, *J.T.T.* 1981, 150.

35 Arbh. Luik 8 februari 1994, *Soc.Kron.* 1994, 180. Zie verder voor een rechtspraakoverzicht, C. PERSYN, "De sociale zekerheid" in X. (ed.), *Kunstenaarszakboekje 2003*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 2003, 365.

36 Art. 2 van het KB van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

37 Een werkgeversnummer aanvragen bij de RSZ, de bedrijfsvoorheffing inhouden, de sociale bijdragen inhouden en doorstorten aan de RSZ, het nettoloon uitbetalen, aansluiten bij een kinderbijslagfonds, bij uitdiensttreding een C4 afleveren aan de artiest, het vertrekvakantiegeduld berekenen en uitbetalen, ...

38 G. VAN LIMBERGHEN, "Schijnzelfstandigen, quasi-werknemers, loze werkgevers en neo-koppelbazen, naar een kwalificatietheorie", *R.W.* 1991-92, 72; B. DE CLERCQ, "Uitbreidingscategorieën in de RSZ-Wet, "The show must go on!" zei de beveiligingsagent tegen de taximan, en hij werd artiest..." in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIIET, (eds.), *Toepassingsgebied van de RSZ-Wet*, Brugge, Die Keure, 1999, 164-168.

den van dit artikel hebben tot gevolg dat ook "echte"³⁹ zelfstandige schouwspelartiesten die tegen betaling worden aangeworven om op te treden, onderworpen worden aan het werknemersregime. Door deze groep gelijk te stellen met werknemers heeft de Koning, volgens sommige auteurs, zijn uitvoeringsbevoegdheid krachtens artikel 2 §1, 1° RSZ-Wet overschreden. Echte zelfstandigen kunnen immers niet beschouwd worden als 'personen die, zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden, tegen loon arbeidsprestaties onder het gezag van een ander persoon verrichten of die arbeid verrichten in gelijkwaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst'.

C. De Europese dimensie

14. Critici van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit verwijzen geregeld naar de Europese rechtspraak om de wettelijkheid van dit artikel in vraag te stellen. Volgens sommigen⁴⁰ zou artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit wel eens als een inbreuk op de vrije dienstverlening kunnen worden beschouwd. In het zogenaamde 'Griekse gidsenarrest'⁴¹ van 5 juni 1997 heeft het Hof van Justitie geoordeeld dat een nationale wetgeving die de uitoefening van een bepaald beroep (in dit geval het beroep van gids) verplicht in te kapselt in een arbeidsovereenkomst op een zodanige manier dat het zelfstandigenstatuut onmogelijk wordt, in strijd is met het vrij verkeer van diensten, een van de fundamentele vrijheden van de Europese Unie.

Artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit stelt schouwspelartiesten voor de sociale zekerheid gelijk met werknemers, maar verbiedt hen niet zich te organiseren als zelfstandigen. Dat de hogere bijdrageplicht van het werknemersregime per se een belemmering impliceert van de vrije dienstverlening lijkt ons wat overtrokken, temeer omdat zelfstandigen uit een andere Europese lidstaat zich aan de onderwerping aan het werknemersregime kunnen onttrekken door het detachingsmechanisme. De detachering biedt een zelfstandige de mogelijkheid om vrijgesteld te worden van de bijdrageplicht aan het socialezekerheidsstelsel van de Staat, waar hij tijdelijke activiteiten verricht en onderworpen te blijven aan de bijdrageplicht van het land waar hij gewoonlijk werkt.⁴² Anders dan voor de detachering van werknemers, zijn er bijna geen voorwaarden of be-

39 Het valt op dat deze auteurs bij het definiëren van "echte" zelfstandigen vaak uit het oog verliezen dat voor de uitbreidingscategorieën niet de gezagsrelatie, maar de socio-economische afhankelijkheid bepalend is.

40 B. DE CLERCQ, "Uitbreidingscategorieën in de RSZ-Wet, "The show must go on!" zei de beveiligingsagent tegen de taximan, en hij werd artiest..." in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET, (eds.), *Toepassingsgebied van de RSZ-Wet*, Brugge, Die Keure, 1999, 167-168.

41 H.v.J. 5 juni 1997 (S.E.T.T.G), *J.T.Dr.Eur.* 1997, 228.

42 Verordening (EEG) nr. 1390/81 van de Raad van 12 mei 1981 houdende uitbreiding van de Verordening (EEG) nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de socialzekerheidsregelingen op werknemers en zelfstandigen, alsmede op hun gezinsleden, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen.

lemmeringen voor de detachering van zelfstandigen.⁴³ Bij toepassing van deze detacheringsregels oordeelde het Hof van Justitie in het recente arrest *Barry Banks*⁴⁴ dat artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit niet van toepassing is op zelfstandige schouwspelartiesten die op een regelmatige wijze vanuit een andere lidstaat gedetacheerd zijn. Het ontvangende land (in casu België) dient het declaratief karakter van het detacheringsformulier te aanvaarden.

Tot slot weze opgemerkt dat zelfs als het Hof van Justitie van oordeel zou zijn dat artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit in strijd is met de vrijheid van verkeer van personen of diensten van een onderdaan van een andere Europese lidstaat, dit niet automatisch leidt tot de onwettelijkheid van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit ten aanzien van de Belgische prestaties van een gewoonlijk in België werkende schouwspelartiest. Wie zich op het gemeenschapsrecht beroept moet immers in de situatie die hij aankaart een grensoverschrijdend element kunnen aanwijzen. Het potentieel grensoverschrijdende karakter van een arbeidsrelatie volstaat niet voor de toepassing van het gemeenschapsrecht.⁴⁵

IV. Hervormingsbeweging

§ 1. *Golf van wetsvoorstellen*

15. Verscheidene wetsvoorstellen⁴⁶ werden ingediend tijdens de dertig jaar die volgden op artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit. Met uitzondering van één wetsvoorstel⁴⁷ hadden al deze wetsvoorstellen uitsluitend betrekking op de

⁴³ B. DE PAUW, "Mogen zelfstandigen nu kiezen waar ze sociale zekerheid betalen in de E.E.R.? Het arrest *Barry Banks* van het Europees Hof van Justitie", *T.S.R.* 2000, 641-661.

⁴⁴ H.v.J. 30 maart 2000, nr. C-178/97 (*Barry Banks e.a. vs. Koninklijke Munt-schouwburg*), *European Court reports* 2000, I-02005

⁴⁵ H.v.j. 28 juni 1984, nr. 180/83 (*Moser*), *Jur. H.v.J.* 1984, 2539.

⁴⁶ Een greep uit deze voorstellen: A. DUQUESNE, Wetsvoorstel betreffende het sociale zekerheidsstatuut van schouwspelartiesten, *Parl. St. Kamer*, 1995-1996, nr. 205/1; T. PIETERS, Wetsvoorstel tot opheffing van art. 3, 2° KB van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juli 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *Parl. St. Kamer*, 1995-1996, nr. 468/1; S. DE CLERCK en L. GOUTRY, Wetsvoorstel houdende het sociaal statuut van de podiumkunstenaars, *Parl. St. Kamer*, 1998-1999, nr. 2046/1; VERMASSEN en VANDENBOSSCHE, Wetsvoorstel houdende het sociaal statuut van podiumartiesten, *Parl. St. Kamer*, 1995-1996, nr. 242/1; J. PEETERS en H. BONTE, Wetsvoorstel houdende het sociaal statuut van de uitvoerende kunstenaars, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 0173/0001; Y. MAYEUR, P. MORIAU en T. GIET, Wetsvoorstel betreffende de toepassing van de sociale zekerheid op de kunstenaars, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 0162/001. Dit wetsvoorstel herneemt de inhoud van het wetsvoorstel van MORIAU, TOUSSAINT, DETIENNE en WAUTERS, Wetsvoorstel nr. 90/1 betreffende de toepassing van de sociale zekerheid op de kunstenaars, *Parl. St. Kamer*, 1994-1995, nr. 1728/1.

⁴⁷ Y. MAYEUR, P. MORIAU en T. GIET, Wetsvoorstel betreffende de toepassing van de sociale zekerheid op de kunstenaars, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 0162/001.

schouwspelartiesten en waren ze er grotendeels op gericht artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit praktisch uitvoerbaar te maken of af te schaffen.⁴⁸

§ 2. Bespreking van de wetsvoorstellen in de parlementaire subcommissie sociale zaken

16. Op 20 december 1995⁴⁹ werd een subcommissie van de Commissie Sociale Zaken belast met de bespreking van de toen recent (her)ingediende wetsvoorstellen.⁵⁰

De conclusies⁵¹ van deze subcommissie bevestigden de patstelling waarin het dossier "kunstenaarsstatuut" al jarenlang verkeerde⁵². Er kon geen eensgezindheid worden bereikt over het toepassingsgebied van de beoogde hervorming van het kunstenaarsstatuut. Sommige leden verkozen zich te beperken tot de schouwspelartiesten. Anderen waren van mening dat de beoogde hervorming ook de andere kunstenaars in aanmerking moest nemen. Evenmin kon er eensgezindheid worden bereikt over het toepasselijk socialezekerheidsregime. Sommige leden waren van mening dat schouwspelartiesten de mogelijkheid moesten krijgen om zich te kunnen vestigen als zelfstandigen. Anderen waren dan weer van mening dat het openstellen van het zelfstandigenstatuut gevaren van schijnzelfstandigheid en deloyale concurrentie door de zelfstandige bijberoepers⁵³ inhield. Zij pleitten voor het behoud van de onweerlegbare gelijkstelling met het werknemersregime en zelfs voor een uitbreiding van het werknemersregime tot alle kunstenaars.

Waar de commissieleden het wel over eens waren, was dat de administratieve last voor diegenen die beroep doen op kunstenaars moest verlicht worden en dat de loonlast verlaagd moest worden om de reguliere tewerkstelling in het werknemersregime te stimuleren.

48 Voor een uitgebreid overzicht, zie: S. CAPIAU, "Le statut des artistes: A work in progress", *AM* 1999, 108-114; Y. KHERBACHE en K. VAN DER PERRE, "Het Nationaal Kunstenaarsplatform, naar een sociaal en fiscaal statuut voor alle kunstenaars?" in X. (ed.), *Mediarecht*, Mechelen, Kluwer, 2002.

49 In de voorgaande legislatuur werd op 8 juni 1994 eveneens een subcommissie van de Commissie Sociale Zaken belast met het onderzoek van voormelde wetsvoorstellen. De werkzaamheden van deze subcommissie konden niet vóór de verkiezingen van 21 mei 1995 worden afgerond.

50 Meer in het bijzonder de wetsvoorstellen 205-95/96 van de heer DUSQUESNE, 468-95/96 van de heer DE CLERCK, 90-1995 van de heren MORIAU, TOUSSAINT, DETIENNE en WAUTERS, en 1392-97/98 van de heren VERMASSEN en VANDENBOSCHE.

51 Zie advies van de subcommissie van de commissie voor de sociale zaken, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 205/2.

52 Patstelling die ook tot uitdrukking komt in het verdeeld advies nr. 1.166 van de Nationale Arbeidsraad van 29 oktober 1996 dat betrekking heeft op deze wetsvoorstellen.

53 Dezen hebben al een sociale bescherming, en kunnen dus ver onder de prijs van een schouwspelartiest-werknemer werken.

V. Doorbraak in 2002: het nieuw sociaal statuut (hoofdstuk 11 Programmawet van 24 december 2002)

17. In de vorige legislatuur (1999-2003) werd de hervorming van het sociaal en fiscaal statuut van de kunstenaar in het regeerakkoord opgenomen. Ter uitvoering van dit engagement werd een interministeriële werkgroep belast met de uitwerking van concrete voorstellen op basis van de voorgaande wetsvoorstellen, het lijvig onderzoeksrapport van de professoren NAYER, PARENT en VAN LANGENDONCK⁵⁴ en de resultaten van de rondetafelgesprekken en de enquête die door het Nationaal Kunstenaarsplatform werden georganiseerd.

De werkzaamheden van deze interministeriële werkgroep mondden uit in een nieuw sociaal statuut voor de kunstenaar dat werd opgenomen in hoofdstuk 11 van de Programmawet van 24 december 2002.⁵⁵

§ 1. Onderwerping aan de sociale zekerheid van de werknemers.

A. Artikel 1bis RSZ-Wet

18. Uitgangspunt van het nieuw sociaal statuut is de onderwerping van de kunstenaars aan het werknemersregime, behoudens de in de wet voorziene uitzonderingsgevallen. Artikel 170 van de Programmawet van 24 december 2002 voorziet hiertoe de invoering van een artikel 1bis in de RSZ-Wet dat luidt als volgt:

"Artikel 1bis. - § 1. Deze wet vindt eveneens toepassing op de personen die zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden, tegen betaling van een loon artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren in opdracht van een natuurlijke persoon of rechtspersoon, tenzij de persoon die de artistieke prestatie levert of het artistieke werk produceert, bewijst dat deze artistieke prestaties en/of werken niet worden geleverd in gelijkaardige socio-economische voorwaarden als die waarin een werknemer zich ten opzichte van zijn werkgever bevindt. Deze bepaling vindt echter geen toepassing wanneer de persoon die de artistieke prestatie levert of het artistieke werk produceert, deze artistieke prestatie levert of dit artistieke werk produceert ter gelegenheid van gebeurtenissen van zijn of haar familie.

De natuurlijke persoon of rechtspersoon van wie de persoon die de artistieke prestatie levert of het artistieke werk produceert, het loon ontvangt, wordt beschouwd als de werkgever."

§ 2. Onder "het leveren van artistieke prestaties en/of het produceren van artistieke werken" dient te worden verstaan de creatie en/of uitvoering of interpre-

⁵⁴ A. NAYER, X. PARENT en J. VAN LANGENDONCK, *Rapport over de omvang van de artistieke activiteit in de Belgische economie over de mogelijkheid deze uit te breiden door middel van een hervorming van het sociaal en fiscaal statuut van de artiesten*, Eindrapport aangeboden aan de Minister van Economische Zaken en Wetenschapsbeleid, april 2000

⁵⁵ B.S. 31 december 2002.

tatie van artistieke oeuvres in de audiovisuele en de beeldende kunsten, in de muziek, de literatuur, het spektakel, het theater en de choreografie.

§3. De eerste paragraaf is niet van toepassing op de personen die artistieke prestaties leveren en /of artistieke werken produceren in het kader van de rechtspersoon waarvan ze mandataris zijn, zoals bedoeld in artikel 2 van het koninklijk besluit van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen."

Artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit⁵⁶ wordt opgeheven.⁵⁷

B. Rechtstreekse onderwerping aan het werknemersregime in plaats van indirecte uitbreiding van het werknemersregime.

19. De onderwerping van de kunstenaars aan het werknemersregime is ingeschreven in de RSZ-Wet zelf. Zodoende wijkt de wetgever af van de gebruikelijke techniek van uitbreiding van het werknemersregime bij Koninklijk Besluit op basis van artikel 2, 1° RSZ-Wet.

Door de onderwerping van de kunstenaars aan het werknemersregime rechtstreeks in te schrijven in de RSZ-Wet, wordt komaf gemaakt met de discussie over de reikwijdte van de uitbreidingsbevoegdheid van de Koning krachtens artikel 2, 1° van deze wet.⁵⁸

C. Volledige onderwerping

20. De onderwerping aan het werknemersregime is volledig. Kunstenaars die voldoen aan de toepassingsvoorwaarden van artikel 1bis RSZ-Wet kunnen bijgevolg rechten openen op ziektekostentegemoetkoming, gezinsbijslag, rust- en overlevingspensioen en jaarlijkse vakantie en op een vervangingsinkomen in geval van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid.

Anders dan voor andere (a-typische) beroepscategorieën heeft de wetgever niet gekozen voor een beperkte onderwerping aan de sociale zekerheid⁵⁹ of voor de

⁵⁶ Krachtens hetwelk schouwspelartiesten onderworpen werden aan het werknemersregime.

⁵⁷ Art. 171 van de Programmawet van 24 december 2002.

⁵⁸ Zie voor een samenvattend overzicht van deze discussie: A. VAN REGENMORTEL, "De vermoedens in het socialezekerheidsrecht. Inhoud en draagwijdte van enkele belangrijke wettelijke vermoedens in het socialezekerheidsrecht" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIEET (eds.), *Actuele Problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, Die Keure, 1999, 180-182.

⁵⁹ Krachtens art. 4 tot en met 8bis RSZ-Uitvoeringsbesluit wordt ter uitvoering van art. 2 §1, 2° RSZ-Wet de onderwerping aan het werknemersregime beperkt voor een aantal beroepscategorieën, meer bepaald de betaalde sportbeoefenaars, de dienstbodes, de deeltijds leerplichtigen en sommige leerlingen werkzaam in het kader van een leer-of stagecontract, het onderwijzend personeel van de vrij on-

ontwikkeling van een sociaal statuut sui generis. Zo wordt in dezelfde Programmawet van 24 december 2002 ook een nieuw sociaal statuut voor de onthaalouders ingevoerd dat voorziet in een gedeeltelijke onderwerping aan het werknemersregime met een specifieke bijdrageplicht en specifieke uitkeringen.⁶⁰

D. Wettelijk vermoeden of juridische fictie?

21. Berust de onderwerping aan het werknemersregime van de personen die, zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden, een artistieke prestatie leveren of een artistiek werk produceren op een wettelijk vermoeden of op een juridische fictie?

Vermoedens worden in artikel 1349 BW gedefinieerd als "gevolgtrekkingen die de wet of de rechter afleidt uit een bekend feit om te besluiten tot een onbekend feit". Kenmerkend voor het wettelijk vermoeden is dat het de personen in wiens voordeel het vermoeden bestaat, ontslaat van ieder bewijs. Zodra de persoon aan de toepassingsvoorwaarden van een wettelijk vermoeden voldoet, wordt het vermoede feit aanvaard zonder dat hiervan nog een rechtstreeks bewijs geleverd moet worden⁶¹ Wettelijke vermoedens kunnen weerlegbaar (vermoedens juris tantum) of onweerlegbaar (vermoedens juris et de jure) zijn. Een weerlegbaar vermoeden laat tegenbewijs toe. Een onweerlegbaar vermoeden verabsoluteert de door de wetgever gecreëerde gevolgtrekking.

22. Wegens hun absoluut karakter worden de onweerlegbare vermoedens door sommige auteurs beschouwd als een materieelrechtelijke norm.⁶² Een materi-

derwijs, werknemers van particuliere PMS-centra, gelegenheidsarbeiders in het tuin- en landbouwbedrijf.

⁶⁰ Zie Programmawet van 24 december 2002, en het KB van 18 maart 2003 tot aanvulling van het KB van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en tot vaststelling van bijzondere bepalingen betreffende de schadeloosstelling van de arbeidsongevallen en de beroepsziekten ten gunste van de onthaalouders, *B.S.* 27 maart 2003. Krachtens dit nieuw statuut worden onthaalouders onderworpen aan het werknemersregime met uitsluiting van de werkloosheidsregeling en de regeling jaarlijkse vakantie. Er wordt een specifieke berekening van de sociale bijdragen en uitkeringen ingevoerd, gebaseerd op een fictief loon, namelijk het gewaarborgd gemiddeld maandinkomen van de CAO nr. 43. Om het inkomensverlies van de onthaalouder gedeeltelijk op te vangen, voor het geval dat ingeschreven kinderen buiten de wil van de onthaalouder tijdelijk wegblijven, wordt een eigen nieuwe vorm van uitkering ingevoerd, de opvanguitkering.

⁶¹ A. VAN REGENMORTEL, "De vermoedens in het socialezekerheidsrecht. Inhoud en draagwijdte van enkele belangrijke wettelijke vermoedens in het socialezekerheidsrecht" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele Problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, Die Keure, 1999, 167.

⁶² A. VAN REGENMORTEL, "De vermoedens in het socialezekerheidsrecht. Inhoud en draagwijdte van enkele belangrijke wettelijke vermoedens in het socialezekerheidsrecht" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VER-

eelrechtelijke norm kan immers ook gebaseerd zijn op een inductie die uit bekende feiten een onbekend feit afleidt. Bijvoorbeeld: al wie 18 jaar is, wordt geacht volwassen te zijn, of al wie de wettelijke pensioenleeftijd heeft bereikt, wordt geacht arbeidsongeschikt te zijn. In concreto is het niet zeker of een persoon in kwestie werkelijk volwassen of arbeidsongeschikt is. De wetgever is er van uitgegaan dat bij het vervullen van voormelde leeftijdsvoorwaarden dit naar alle waarschijnlijkheid zo is. De abstracte vooronderstelling kan in concreto door de 18-jarige of de 65-jarige (of door derden) niet in vraag worden gesteld.

23. Het kan ook zijn dat de wetgever aan bepaalde feiten juridische gevolgen verbindt die volledig buiten de realiteit staan. Zulke materieelrechtelijke normen worden juridische ficties genoemd. Terwijl de wettelijke vermoedens gebaseerd zijn op een zekere waarschijnlijkheid, hebben de ficties een volledig kunstmatig karakter:⁶³ "Alors que les présomptions, par exemple, se fondent sur l'ordre normal des choses, la fiction elle, contredit la vérité: ce qui est faux est tenu pour vrai en vue d'arriver à un certain résultat convenable."⁶⁴

24. Toegepast op het nieuw artikel 1bis RSZ-Wet kan men niet met zekerheid uitmaken of het hier om een fictie of om een vermoeden gaat. Artikel 1bis RSZ-Wet vertoont immers kenmerken van beide.

Uitgaande van de realiteit van de artistieke activiteit, welke in de meerderheid van de gevallen gekenmerkt wordt door een grote autonomie en flexibiliteit, is de gelijkstelling van kunstenaars met werknemers veeleer een juridische fictie. Anderzijds voorziet artikel 1bis RSZ-Wet de mogelijkheid om de onderwerping aan het werknemersregime te weerleggen, wat wijst op de bewijsrechtelijke bedoeling van het weerlegbaar vermoeden.

Dit hybride karakter van artikel 1bis RSZ-Wet komt eveneens tot uiting in de Memorie van Toelichting bij hoofdstuk 11 van de Programmawet van 24 december 2002, waarin de onderwerping niet als een vermoeden, maar als een weerlegbare gelijkstelling wordt bestempeld. Anders dan een vermoeden hoeft een gelijkstelling niet te voldoen aan het waarschijnlijkheidsidee. Eens de toepassingsvoorwaarden van de gelijkstelling vervuld zijn (cf. infra hoofdstuk 5 §2), wordt de kunstenaar in kwestie als werknemer beschouwd, ongeacht of dit in de realiteit kan voorondersteld worden of niet. Deze gelijkstelling is echter niet absoluut. Tegenbewijs is mogelijk, zij het enkel door de in de wet genoemde personen en ten aanzien van de in de wet genoemde feiten (cf. infra

VLIIET (eds.), *Actuele Problemen van het sociaaleekerheidsrecht*, Brugge, Die Keure, 1999, 162, waar verwezen wordt naar de diverse standpunten in de rechtsleer inzake het onderscheid tussen onweerlegbare vermoedens en materieel recht.

63 Bijvoorbeeld: in de realiteit roerende goederen worden krachtens art. 524 BW als onroerende goederen door bestemming beschouwd; en ook het adagium *nemo ius ignorare censetur*, wordt als een fictie beschouwd. In de realiteit kan men er niet van uitgaan dat iedereen de wet kent. Maar op basis van een juridische fictie wordt iedereen geacht de wet te kennen.

64 LECOCQ, *La fiction, procédé juridique*, thesis, 1914, geciteerd in C. PERELMAN en P. FORIERS, *Les présomptions et les fictions en droit*, Brussel, Bruylant, 1974, 17.

hoofdstuk 5 §4). Tot slot voorziet artikel 1bis RSZ-Wet een aantal gevallen waarin de gelijkstelling niet van toepassing is (cf. infra hoofdstuk 5 §5)

§ 2. Toepassingsvoorwaarden gelijkstelling werknemerschap

A. Leveren van artistieke prestaties en/of produceren van artistieke werken

25. Onder het leveren van artistieke prestaties en/of het produceren van artistieke werken dient te worden verstaan "de creatie en/of uitvoering of interpretatie van artistieke oeuvres in de audiovisuele en de beeldende kunsten, in de muziek, de literatuur, het spektakel, het theater en de choreografie".⁶⁵

26. Het aanvankelijke denkspoor van de regering om een sociaal statuut uit te werken voor de zogenaamde uitvoerende kunstenaars enerzijds en de schepende kunstenaars⁶⁶ anderzijds, werd gelukkig niet weerhouden.⁶⁷ Deze opdeling is immers problematisch omdat de meerderheid van de kunstenaars binnen één artistieke discipline schepende en uitvoerende activiteiten combineert of verschillende artistieke disciplines beoefent.⁶⁸

27. De definitie van het begrip "leveren van artistieke prestaties en/of het produceren van artistieke werken" is geïnspireerd op de definitie van artistieke activiteit die Minister van Tewerkstelling en Arbeid Onkelinx heeft gehanteerd in haar hervorming van de werkloosheidsreglementering "ten gunste van de artiesten".⁶⁹ In artikel 27, 10° van het KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering⁷⁰ wordt het begrip artistieke activiteit gedefinieerd als: "de creatie en vertolking van artistieke werken, inzonderheid op het vlak van de audiovisuele en beeldende kunsten, de muziek, de literatuur, het spektakelbedrijf, het decorontwerp en de choreografie. "

⁶⁵ Art. 170 vierde lid van de Programmawet van 24 december 2002.

⁶⁶ Men gaat er meestal van uit dat de schouwspelartiesten uitvoerende kunstenaars zijn en dat auteurs zoals de beeldende kunstenaar, de schrijver, de componist, de scenarist schepende kunstenaars zijn.

⁶⁷ Het weze opgemerkt dat de NAR zich in haar advies nr. 1.415 van 23 oktober 2002 evenwel tegen de uitbreiding van het werknemersregime tot de schepende artistieke activiteiten uitsprak. Een opvallende wending, gelet op het feit dat in het verleden de werknemersvertegenwoordigers zich wel konden vinden in een uitbreiding van het werknemersregime naar andere kunstenaars dan schouwspelartiesten (*Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 205/2-95/96, 44).

⁶⁸ Deze realiteit werd overtuigend bevestigd in de enquête die het Nationaal Kunstenaarsplatform bij ruim 20.000 kunstenaars in België heeft gevoerd. Uit de resultaten is gebleken dat de meerderheid van de kunstenaars een multi-disciplinaire praktijk hebben. Een samenvatting van de enquêteresultaten is te lezen op de website van het Nieuw Internationaal Cultureel Centrum: www.nicc.be.

⁶⁹ KB van 23 november 2000 tot wijziging van het KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering ten gunste van de artiesten, *B.S.* 30 november 2000.

⁷⁰ Hierna afgekort als Werkloosheidsbesluit.

Belangrijk verschil met de definitie in de Programmawet van 24 december 2002 is evenwel, dat het Werkloosheidsbesluit een exemplatieve opsomming geeft van artistieke disciplines⁷¹ terwijl de formulering in de Programmawet wijst op een exhaustieve opsomming van artistieke disciplines die door het nieuw sociaal statuut worden geïsoleerd. Ook in het vroegere artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit werd een exemplatieve opsomming gegeven van de personen die als schouwspelartiest konden worden beschouwd.⁷² Gelet op de diversiteit van artistieke uitdrukkingvormen en hun permanente evolutie ware het beter geweest, ook in het nieuwe artikel 1bis RSZ-Wet een exemplatieve opsomming te geven van de artistieke disciplines die men voor ogen heeft.⁷³

Of een bepaalde activiteit wel of niet onder de noemer van een van de opgesomde artistieke disciplines valt, is een feitenkwestie. In geval van twijfel kunnen kunstenaars of hun opdrachtgevers advies vragen aan de Commissie Kunstenaars (zie infra hoofdstuk 5, § 7). Net als bij de toepassing van het vroegere schouwspelartiestenstatuut zal bij discussie de rechter zich hierover in laatste instantie moeten uitspreken.

28. Het is niet relevant of de artistieke prestatie geleverd of het artistiek werk geproduceerd wordt als amateur of als professioneel. Ook het voormalige artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit was van toepassing zowel op de professionele schouwspelartiesten als op de amateurs die tegen betaling van een loon werden aangeworven om op te treden. Deze gelijkstelling van de beroeps- en de amateurschouwspelartiest werd bepleit door de sociale partners, om concurrentie tussen de (goedkopere) amateurs en beroepskunstenaars te vermijden.⁷⁴ Evenmin is de regelmaat van het betaalde artistieke werk bepalend. Niet alleen de regelmatige prestaties, maar ook de eenmalige levering van een artistieke prestatie of de eenmalige productie van een artistiek werk zijn onderworpen aan het nieuwe sociaal statuut.

B. In opdracht van een natuurlijke persoon of rechtspersoon

29. Het toepassingsgebied van het nieuw statuut is evenwel beperkt tot het leveren van een artistieke prestatie of het produceren van een artistiek werk in opdracht van een rechtspersoon of natuurlijke persoon. Wat precies onder opdrachtwerk dient te worden verstaan wordt niet nader gepreciseerd in de Programmawet of de Memorie van Toelichting. De verkoop van op eigen initiatief gemaakte kunstwerken zou in principe niet als opdrachtwerk kunnen beschouwd worden. Hieruit volgt dat het vrije initiatief, kenmerkend voor de

⁷¹ De opsomming wordt voorafgegaan door het woord "inzonderheid" of "notamment" in het Frans.

⁷² "De toepassing van de wet wordt verruimd tot de schouwspelartiesten *zoals* de dramatische, lyrische, choreografische en variétéartiesten, alsmede de musici, de orkestleiders, de balletmeesters, de aanvullingsartiesten ..."

⁷³ C. CLESSE, "L'assujettissement des artistes de spectacle à la sécurité sociale des travailleurs salariés: trois pas en avant ... trois pas en arrière", *J.T.T.* 2003, 202.

⁷⁴ Nationale Arbeidsraad, Advies nr. 309, van 18 september 1969, 12 en Advies R.v.S., *Parl. St. Senaat* 1966-67, nr. 390/1,16.

scheppende kunsten, buiten het toepassingsgebied zou vallen. Hierdoor wordt een belangrijk deel van de artistieke activiteit niet in aanmerking genomen, zonder dat deze beperking in de Memorie van Toelichting wordt verantwoord. Het ware bijgevolg beter geweest de ruimere formulering gehanteerd in artikel 182 van de Programmawet van 24 december 2002 of de formulering in het Werkloosheidsbesluit over te nemen. De nieuwe vorm van tijdelijke arbeid die krachtens artikel 182 van de Programmawet van 24 december 2002 wordt ingevoerd, is van toepassing op de artistieke prestaties en/of werken die ten bate van een occasionele opdrachtgever of gebruiker worden geleverd. De specifieke werkloosheidsmaatregelen "ten gunste van de artiesten" zijn volgens het Werkloosheidsbesluit van toepassing op eenieder die een artistieke activiteit uitoefent of verricht.⁷⁵

C. Tegen betaling van een loon

30. Het nieuwe artikel *1bis* §1 RSZ-Wet stelt dat de sociale zekerheid der werknemers van toepassing is op de kunstenaar die in opdracht artistieke prestaties levert en/of artistieke werken produceert *tegen betaling van een loon*.

1. Het loonbegrip in de RSZ-Wet

31. Artikel 14 §2 RSZ-Wet verwijst naar het loonbegrip van artikel 2 Loonbeschermingswet. Krachtens artikel 2 van de Loonbeschermingswet verstaat men onder loon:

1. elk voordeel in geld waarop de werknemer ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft ten laste van zijn werkgever;
2. de fooien of het bedieningsgeld waarop de werknemer recht heeft ingevolge zijn dienstbetrekking of krachtens het gebruik;
3. de in geld waardeerbare voordelen waarop de werknemer ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft ten laste van zijn werkgever.

Deze definitie van het loonbegrip bevat vier voorwaarden die gelijktijdig moeten vervuld zijn:

1. geld of in geld waardeerbaar voordeel
2. recht van de werknemer hierop
3. ingevolge een dienstbetrekking
4. ten laste van de werkgever

Dit loonbegrip kan bij koninklijk besluit worden verruimd of beperkt.⁷⁶ Hier wordt niet verder ingegaan op deze uitbreidingen ⁷⁷ van en uitzonderingen⁷⁸

⁷⁵ Zie art. 45 vierde alinea 2°, art. 74*bis* §1 en art. 130 §1, 6° Werkloosheidsbesluit.

⁷⁶ Zie art. 19-21 RSZ-Uitvoeringsbesluit.

⁷⁷ Bijvoorbeeld het enkel en het dubbel vakantiegeld (art. 19 §1, 1° RSZ-Uitvoeringsbesluit).

⁷⁸ Bijvoorbeeld terugbetaling van transportkosten voor het woon-werkverkeer, maaltijdcheques mits tegelijkertijd aan de zes vrijstellingsvoorwaarden van art. 19*bis* RSZ-Uitvoeringsbesluit is voldaan.

op het loonbegrip omdat ze in de context van deze bijdrage geen specifieke vragen doen rijzen.

a. Geld of in geld waardeerbaar voordeel

32. Dit aspect betreft de toekenning van een geldsom of de niet-geldelijke toekenning van een voordeel dat in geld waardeerbaar is. In principe worden alle prestaties uitgekeerd aan de werknemers uit hoofde van hun arbeidsovereenkomst gelijkgesteld met loon. Concreet betekent dit dat de socialezekerheidsbijdragen niet alleen verschuldigd zijn op het eigenlijke brutoloon in geld, maar ook op tal van andere voordelen.⁷⁹

b. Recht van de werknemer op de voordelen

33. Het loonbegrip bevat de idee van een afdwingbaar recht van de werknemer ten laste van de werkgever. De mogelijke rechtsbronnen waaruit hij zijn recht put, zijn zeer talrijk, nl. de wet, een reglement of een overeenkomst gesloten in de onderneming, een al dan niet algemeen verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst, de individuele schriftelijke of mondelinge arbeidsovereenkomst, het gebruik, een eenzijdige verbintenis of een statuut (wat de werknemers van de openbare sector betreft).

c. Ingevolge de dienstbetrekking

34. Deze voorwaarde dient zeer ruim te worden opgevat. Onder loon verstaat men niet alleen de voordelen aan de werknemer verschuldigd als tegenprestatie voor de verrichte arbeid, maar tevens alle voordelen waarop hij recht heeft en die enig verband houden met de dienstbetrekking.

d. Ten laste van de werkgever

35. Tot het loonbegrip kunnen alle voordelen behoren, ongeacht of deze door de werkgever zelf worden uitgekeerd, mits zij maar te zijnen laste komen. Voordelen betaald door derden (zoals fondsen voor bestaanszekerheid) zijn dus niet noodzakelijk uitgesloten uit het loonbegrip.

2. Het loonbegrip van het nieuw artikel 1bis §1 RSZ-Wet

36. Rekening houdend met de rechtspraak in verband met het loonbegrip van artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit (cf. supra hoofdstuk 3 §1 D) valt te verwachten dat ook het loonbegrip van artikel 1bis RSZ-Wet ruim zal geïnterpreteerd worden. Men mag derhalve aannemen dat elke vergoeding die aan de

⁷⁹ Zoals hiervoor gesteld, zijn echter vele voordelen van het loonbegrip uitgesloten via art. 19 §2 RSZ-Uitvoeringsbesluit.

kunstenaar wordt toegekend als tegenprestatie voor het leveren van een artistieke prestatie of het produceren van een artistiek werk als loon zal beschouwd worden, ongeacht de benaming, vorm, frequentie of hoegrootheid van deze vergoeding.

Door deze ruime interpretatie van het loonbegrip, is er in het circuit van de amateurkunsten en de kleinschalige artistieke activiteiten ongerustheid gerezen over de implicaties van het nieuw sociaal statuut. Als er in deze circuits al een vergoeding wordt toegekend, dan zijn dat veeleer onkostenvergoedingen. Gelet op de vaak moeilijk bewijsbare onkosten, is het administratief echter heel moeilijk (en dus kostelijk) en soms zelfs onmogelijk om deze kleine vergoedingen als onkostenvergoedingen in te brengen. Werken met forfaitaire onkostenvergoedingen, bevrijdt de opdrachtgever dan weer niet van het risico van herkwalificatie van de uitbetaalde forfaits als verdoken loon.

Een onderwerping aan het werknemersregime dreigt kleinschalige artistieke initiatieven onmogelijk te maken, waardoor de kweekvijvers van professioneel talent worden drooggelegd. Het zelfstandig bijberoep is dan weer qua kost en administratieve last te zwaar gelet op de relatief kleine vergoedingen die voor zulke kleinschalige artistieke prestaties worden toegekend.

Om rechtszekerheid te creëren binnen dit circuit van louter amateurs of kleinschalige artistieke activiteiten werd op de bijzondere socio-economische ministerraad van 16 en 17 januari 2004⁸⁰ een specifieke onkostenregeling voor kleinschalige artistieke activiteiten goedgekeurd, die berust op volgende principes::

- Er wordt aanvaard dat maximum 2.000 euro per jaar aan maximum 100 euro per artistieke prestatie kan worden toegekend als forfaitaire onkostenvergoeding.
- Het forfait dekt de onkosten die de kunstenaar maakt voor de artistieke prestatie in kwestie. Om het forfait niet te laten opsloppen door de vaak hoge transportkosten van kunstenaars, werd aangenomen dat het forfait alle kosten dekt, met uitzondering van de transportvergoeding.

De regering heeft zich laten inspireren door Nederland waar al jaren de kleine vergoedingsregeling voor kunstenaars geldt, die berust op dezelfde principes (in Nederland wordt 136 euro per prestatie, zonder maximumplafond, aanvaard als forfaitaire onkostenvergoeding).

De definitieve toepassingsmodaliteiten van deze specifieke onkostenregeling zijn op het moment dat deze tekst geschreven wordt nog niet beschikbaar.

37. Wat de auteursrechtelijke vergoedingen betreft, werd bij de parlementaire werkzaamheden uitdrukkelijk gesteld dat in de wet op het sociaal statuut van de kunstenaars de huidige praktijk van de RSZ zal bevestigd worden volgens welke de auteursrechten en de naburige rechten niet onderworpen worden aan

⁸⁰ De specifieke onkostenregeling werd opgenomen in de nota "Respect voor sociale solidariteit" van de ministers van Justitie, Werk, Sociale Zaken en Middenstand goedgekeurd, te vinden op www.vandenbroucke.com

sociale bijdragen.⁸¹ Een uitdrukkelijke uitsluiting uit het loonbegrip werd evenwel niet opgenomen in de uiteindelijke wetteksten. Dit valt te betreuren gelet op de recente fiscale rechtspraak die auteursrechtelijke vergoedingen soms wel kwalificeert als bezoldigingen aan werknemers door een extensieve interpretatie van het begrip loon "uit hoofde of naar aanleiding van het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid".⁸² Er wordt bijgevolg terecht gevreesd voor een doorwerking van deze fiscale rechtspraak op sociaalrechtelijk vlak (cf. supra hoofdstuk 3 §1 D). Een extensieve interpretatie van het begrip vergoeding "ingevolge de dienstbetrekking" zou ertoe kunnen leiden dat de auteursrechtelijke vergoedingen onder het loonbegrip vallen. Door een kwalificatie als loon vervalt bovendien de bijdrageverijstelling die de kunstenaar krachtens artikel 5 van het KB nr. 38 van 27 juli 1967⁸³ geniet.⁸⁴

§ 3. Aanduiding van de socialezekerheidswerkgever

38. Voor de kunstenaars die onder het werknemersregime ressorteren, moet de natuurlijke persoon of rechtspersoon van wie de kunstenaar het loon ontvangt, de patronale verplichtingen vervullen.⁸⁵ Deze formulering wijkt af van de formulering van het vroegere artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit. Volgens artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit werd de persoon die de schouwspelartiest "aanwerft", beschouwd als socialezekerheidswerkgever. Gelet op de vele tussenpersonen en co-contractanten van de schouwspelartiest was het niet altijd duidelijk wie als aanwerfer/werkgever voor de sociale zekerheid moest bestempeld worden. Deze onduidelijkheid werd in de hand gewerkt door het vaak ontbreken van duidelijke contractuele afspraken. Schouwspelartiesten moesten bijgevolg vaak lange gerechtelijke procedures doorlopen om hieromtrent uitsluitsel te krijgen.

De wetgever heeft deze discussies willen indijken door de aanduiding van de (socialezekerheids-) werkgever minder ruim te formuleren. Niet wie de kunstenaar aanwerft, maar wie hem betaalt, wordt geacht de werkgever te zijn. Met andere woorden wie ten aanzien van de kunstenaar een betaalschuld heeft, moet zich ook kwijten van de patronale verplichtingen in de sociale zekerheid. Of dit criterium meer zekerheid zal brengen, zal echter mede afhangen van de concrete contractuele afspraken tussen de kunstenaar en zijn opdrachtgever(s). De verbintenis tot betaling is in ieder geval een duidelijker aanknopingspunt dan de aanwerving.

⁸¹ Nota aan de administratie sociale zaken van 20 maart 2002 houdende de principiële beslissingen van het Kernkabinet genomen in het dossier "Sociale bescherming van de kunstenaars", onuitg.

⁸² Art. 31 WIB.

⁸³ KB nr. 38 van 27 juli 1967 houdende de inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, hierna afgekort als Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁸⁴ Krachtens art. 5 Sociaal Statuut der Zelfstandigen zijn journalisten, perscorrespondenten en de personen die auteursrechten genieten niet aan dit besluit onderworpen, indien ze reeds, in welke hoedanigheid ook, genieten van een sociaal statuut dat minstens gelijkwaardig is aan datgene dat door dit besluit wordt ingericht.

⁸⁵ Art. 170 derde lid van de Programmawet van 24 december 2002.

§ 4. Tegenbewijs

39. Het leveren van een artistieke prestatie en/of het produceren van een artistiek werk in opdracht van een natuurlijke persoon of rechtspersoon is onderworpen aan het werknemersregime, "tenzij de persoon die de artistieke prestatie levert of het artistieke werk produceert, bewijst dat de artistieke prestaties en/of werken niet worden geleverd in gelijkaardige socio-economische voorwaarden als die waarin een werknemer zich ten opzichte van een werkgever bevindt."

De mogelijkheid van tegenbewijs wordt op twee manieren beperkt:

1. Alleen de kunstenaar (de persoon die de artistieke prestatie levert of het artistieke werk produceert) kan de onderwerping aan het werknemersregime ongedaan maken;
2. De weerlegging kan alleen gebeuren door aan te tonen dat de artistieke prestatie en/of werken niet geleverd worden in gelijkaardige socio-economische voorwaarden als die waarin een werknemer zich ten opzichte van een werkgever bevindt.

Volgens de Memorie van Toelichting verwijst het begrip "gelijkaardige socio-economische voorwaarden" naar de socio-economische afhankelijkheid van de werknemer en niet naar zijn juridische ondergeschiktheid (met andere woorden het onderworpen zijn aan gezag) ten aanzien van zijn werkgever. Er is onder meer sprake van socio-economische ondergeschiktheid of afhankelijkheid wanneer de kunstenaar, zoals iedere andere werknemer, wat zijn inkomen en bestaanszekerheid betreft, hoofdzakelijk afhankelijk is van de opdrachtgever. Indien blijkt dat een bepaalde persoon voortdurend aan dezelfde opdrachtgever prestaties of werken factureert, kan volgens de Memorie van Toelichting bezwaarlijk gesproken worden van een zelfstandige. Een werknemer is economisch afhankelijk van zijn werkgever, maar een zelfstandige heeft normaal verschillende opdrachtgevers, waardoor deze zich economisch niet in dezelfde afhankelijkheidspositie bevindt ten opzichte van zijn opdrachtgevers. Volgens de Memorie van Toelichting is het bijgevolg noodzakelijk dat er meer dan één opdrachtgever is, zonder dat dit een voldoende voorwaarde is om de gelijkstelling buiten werking te stellen.

Om de onderwerping aan het werknemersregime te weerleggen moet de kunstenaar met andere woorden bewijzen dat hij of zij "socio-economisch onafhankelijk" is. Dit bewijs kan met alle middelen van recht worden geleverd.

In de Memorie van Toelichting worden een aantal feitelijke indicatoren opgesomd die in aanmerking kunnen worden genomen om de socio-economische onafhankelijkheid van de kunstenaar te beoordelen⁸⁶:

- de aanwezigheid van een afdoende financiële basis;

⁸⁶ Dezelfde socio-economische indicatoren werden opgenomen in het uitvoerings-KB van de nieuwe wet voor wat betreft de procedure tot zelfstandigheidsverklaring, cf. infra hoofdstuk 5 §7, I C.

- een bedrijfsplan of "uitlegbrief" voor de beginnende kunstenaars. In een "uitlegbrief" dient de kunstenaar zijn intentieverklaringen op te sommen en een lijst te geven van zijn (potentiële) opdrachtgevers;
- een analyse van de boekhouding of afschriften van relevante facturen en/of debiteurenlijst;
- de investeringen die de kunstenaar heeft gedaan;
- het ondernemingsrisico dat de kunstenaar draagt en of er sprake is van continuïteit in de uitoefening van het artistieke beroep (heeft de kunstenaar reeds in het opgegeven beroep gewerkt, maakt hij in eigen naam reclame voor zijn producten of diensten, beschikt de betrokkene over een relevante opleiding of werkervaring, ...).
- genereert de artistieke activiteit een stabiel en leefbaar inkomen en wordt de hoogte van het inkomen in belangrijke mate bepaald door de specifieke artistieke kwaliteiten;
- het in dienst hebben van personeel of het beroep doen op de hulp van derden;
- inkomsten uit beroepswerkzaamheden die los staan van de artistieke activiteit.

Louter formele gegevens die zouden duiden op de zelfstandigheid van de kunstenaar, zoals inschrijving in het handelsregister, inschrijving bij een sociale-verzekeringskas voor zelfstandigen, het hebben van een BTW-nummer of de omstandigheid dat de kunstenaar als zelfstandige is opgetreden ten aanzien van de fiscale administratie volstaan op zichzelf niet om de onderwerping aan het werknemersregime te weerleggen. Deze formele elementen zijn volgens de Memorie van Toelichting wel een belangrijke indicatie van de intenties van de kunstenaar en zullen derhalve wel mede als een indicator van socio-economische onafhankelijkheid kunnen gelden.

40. Naast het ruime toepassingsgebied van de onderwerping aan het werknemersregime (niet alleen schouwspelartiesten, maar ook scheppende kunstenaars) is de weerlegbaarheid van deze onderwerping één van de meest controversiële passages van het nieuw sociaal statuut. De Nationale Arbeidsraad bracht omtrent de weerlegbaarheid van de onderwerping een verdeeld advies uit. De leden van de Nationale Arbeidsraad, met uitzondering van de Middenstandsorganisaties, zijn van mening dat er striktere voorwaarden moeten opgelegd worden om de onderwerping aan het werknemersregime te kunnen weerleggen. De vrees bestaat immers dat podiumkunstenaars⁸⁷ gedwongen zullen worden om zich als zelfstandige aan te bieden omdat dit voor de opdrachtgevers (meestal) goedkoper is en administratief eenvoudiger. Een deel van de Raad stelt daarom voor, de socio-economische indicatoren op basis waarvan de socio-economische onafhankelijkheid moet worden beoordeeld, in de wet op te nemen om de bindende kracht van deze indicatoren te verhogen. Bovendien zouden podiumkunstenaars die de onderwerping aan het werknemersregime buiten werking willen stellen, zich moeten wenden tot een "commissie podiumkunstenaars" die zal onderzoeken of de betrokkene socio-economisch onaf-

⁸⁷ Het standpunt van de NAR heeft enkel betrekking op podiumkunstenaars omdat de NAR zich tegen een uitbreiding van het werknemersregime tot de scheppende kunstenaars heeft uitgesproken.

hankelijk is. Bij een positieve beslissing zou de Commissie een zelfstandigheidsverklaring afleveren.

De Middenstandsorganisaties daarentegen vinden dat de mogelijkheden om de onderwerping aan het werknemersregime ongedaan te maken veel te beperkt zijn. Zij kanten zich bijgevolg tegen de verplichte procedure tot zelfstandigheidsverklaring via een "commissie podiumkunstenaars". De Middenstandsorganisaties achten het evenmin wenselijk de indicatoren voor de beoordeling van de socio-economische onafhankelijkheid vast te leggen in de wet zelf.⁸⁸

Deze verdeeldheid illustreert nogmaals de moeilijkheid⁸⁹ om objectieve criteria vast te leggen om werknemers van zelfstandigen te onderscheiden.

De discussie over het bepalen van de socio-economische criteria om de onderwerping aan het werknemersregime buiten werking te stellen (wat de facto impliceert dat de kunstenaar zich kan vestigen als zelfstandige) vertoont raakvlakken met de lopende discussie over de criteria om schijnzelfstandigen van echte zelfstandigen te onderscheiden.⁹⁰ Gelet op de geladenheid van het dossier "schijnzelfstandigen" benadrukt de Nationale Arbeidsraad dat haar advies over het kunstenaarsstatuut geen enkele precedentswaarde heeft voor het globale debat over de schijnzelfstandigen.

41. Wat dit globale debat betreft, werden onlangs, op de ministerraad van 16 en 17 januari 2004, de principiële uitgangspunten vastgelegd van de strijd tegen schijnzelfstandigheid ⁹¹. De strategie vertoont opvallende verschillen met het mechanisme dat men voor kunstenaars heeft uitgewerkt.

Anders dan voor de kunstenaars wordt de kwalificatie van de arbeidsrelatie georganiseerd binnen het arbeidsrecht (de arbeidsovereenkomstenwet). Voor kunstenaars werd een weerlegbare werknemersgelijkstelling ingevoerd in de RSZ-wet.

Het uitgangspunt van het globaal plan tegen schijnzelfstandigheid is dat aan de hand van een reeks juridische en socio-economische criteria zal worden bepaald of een persoon werknemer of zelfstandige is. Enerzijds zullen er in de wet zelfs een reeks van neutrale criteria worden opgesomd, die bij de beoordeling van de arbeidsrelatie geen enkele rol mogen spelen, zoals bijvoorbeeld de benaming van de overeenkomst, aansluiting bij een sociale verzekeringskas, BTW-nummer. Anderzijds zullen er een reeks van criteria bij Koninklijk Besluit worden vastgelegd, die wel bepalend zijn voor de beoordeling van de arbeidsrelatie. Wordt er een meerderheid van deze criteria vervuld, dan zou de

⁸⁸ Advies van de NAR nr. 1.415 van 23 oktober 2002.

⁸⁹ En volgens sommigen zelfs de onmogelijkheid.

⁹⁰ Meer in het bijzonder de discussie over het wetsontwerp tot aanvulling van art. 5bis van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten van Minister van Werkgelegenheid Laurette Onkelinx. Dit wetsontwerp stelt als doelstelling het fenomeen van de schijnzelfstandigheid aan banden te leggen. Het voert een weerlegbaar vermoeden in van het bestaan van een arbeidsovereenkomst voor zover uit de analyse van de arbeidsrelatie blijkt dat een meerderheid van door de Koning te bepalen criteria is vervuld.

⁹¹ Deze maatregelen werden opgenomen in de nota "Respect voor sociale solidariteit" van de ministers van Justitie, Werk, Sociale Zaken en Middenstand goedgekeurd, te vinden op www.vandenbroucke.com.

persoon als werknemer worden beschouwd. De mogelijkheid wordt voorzien om deze criteria te diversifiëren naar sector, categorie of beroep.

Een belangrijk verschilpunt met de kunstenaarsregeling, is dat bij de beoordeling van het statuut van de kunstenaar de criteria enkel relevant zijn voor de weerlegging van de onderwerping aan het werknemersregime, daar waar in het globaal plan tegen schijnzelfstandigheid de criteria het uitgangspunt vormen voor de kwalificatie van de arbeidsrelatie. Merk tevens op dat bij de kunstenaars de formele elementen wel in aanmerking worden genomen. Ze volstaan evenwel niet om de onderwerping aan het werknemersregime te weerleggen, maar worden wel in aanmerking genomen als een indicatie van de wil van partijen.

42. De weerlegbaarheid van de onderwerping aan het werknemersregime werd ook door de syndicale organisaties uit de culturele sector en verscheidene kunstenaarsorganisaties als veel te soepel beschouwd. Vanuit het Nationaal Kunstenaarsplatform kwam het voorstel om de weerlegbaarheid van het vermoeden minstens te koppelen aan een minimum inkomenscriterium, meer bepaald het verondersteld minimuminkomen dat als basis geldt voor de berekening van de sociale minimumbijdragen in het zelfstandigenstatuut.⁹²

De wetgever is niet ingegaan op de wens de weerlegbaarheid van de onderwerping aan het werknemersregime te verstrengen. Om het risico op gedwongen zelfstandigheid of schijnzelfstandigheid te verminderen heeft de wetgever voor een minder dwingende aanpak gekozen. Door maatregelen te voorzien die de loon- en administratieve last van het werknemersregime zouden moeten verlagen (cf. infra hoofdstuk 5 §9, 10 en 11), hoopt de wetgever dat de druk op de kunstenaars om zich als zelfstandige aan te bieden, kan verminderd worden. Daarnaast wordt de oprichting van een nieuwe Commissie voorzien die op de correcte toepassing van de nieuwe wet zal moeten toezien (cf. infra hoofdstuk 5 §7). Deze Commissie zal ook, op vraag van de kunstenaar, een zelfstandigheidsverklaring kunnen afleveren, wat zal moeten bijdragen tot meer rechtszekerheid voor de kunstenaars en hun opdrachtgevers (cf. infra hoofdstuk 5 §7 C).

§ 5. Uitsluitingen

A. Mandatarissen

43. Het nieuw statuut is niet van toepassing op personen die artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren in het kader van verenigingen of vennootschappen die zich met een exploitatie of met verrichtingen van winstgevend aard bezighouden, waarvan de personen in kwestie mandataris zijn.⁹³

⁹² In 2003 is het verondersteld minimum netto belastbaar jaarinkomen: 8.924,25 Euro.

⁹³ Art. 170 vijfde lid van de Programmawet van 24 december 2002.

Artikel 170 vijfde lid van de Programmawet van 24 december 2002 specificeert dat het gaat om de mandatarissen zoals bedoeld in artikel 2 van het KB van 19 december 1967.⁹⁴ Krachtens artikel 2 Zelfstandigen-Uitvoeringsbesluit⁹⁵ worden personen die een mandaat uitoefenen in een vereniging of vennootschap naar rechte of in feite die zich met een exploitatie of met verrichtingen van winstgevende aard bezighouden onweerlegbaar vermoed dit mandaat als zelfstandige uit te oefenen.

44. In het voorbereidend academisch onderzoek door de professoren NAYER, PARENT en VAN LANGENDONCK, was professor VAN LANGENDONCK in zijn minderheidsrapport van mening dat schouwspelartiesten die hun artistieke activiteit uitoefenen onder de vorm van een vennootschap waarvan ze mandataris zijn, voor dezelfde activiteit gedwongen worden in twee stelsels bijdragen te betalen, namelijk enerzijds in het werknemersregime krachtens artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit en anderzijds in het zelfstandigenstatuut krachtens artikel 3 §1 vierde lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen en/of artikel 2 Zelfstandigen-Uitvoeringsbesluit.⁹⁶

Om aan deze (beweerde) contradictie tussen twee "vermoedens" te verhelpen, stelt VAN LANGENDONCK voor het onweerlegbaar vermoeden tot onderwerping van de mandatarissen aan het zelfstandigenstatuut te laten primeren op de onderwerping aan het werknemersregime krachtens het RSZ-Uitvoeringsbesluit. Deze stelling heeft uiteindelijk geleid tot de voormelde uitsluiting in de Programmawet van 24 december 2002 van de kunstenaars die hun activiteit uitoefenen in het kader van een vennootschap of vereniging met winst oogmerk.

De automatische uitsluiting van de kunstenaars-mandatarissen is een antwoord op een oneigenlijk probleem. Anders dan VAN LANGENDONCK stelt, is er geen dubbele onderwerping voor dezelfde activiteit. Kunstenaars die hun artistieke activiteit onderbrengen in een vennootschap en hierin een mandaat uitoefenen, hebben twee onderscheiden activiteiten, nl. kunstenaar en mandataris. In de sociale zekerheid is het helemaal geen anomalie dat verschillende activiteiten van één persoon onderworpen worden aan verschillende socialezekerheidsstelsels.⁹⁷

94 KB van 19 december 1967 houdende het algemeen reglement in uitvoering van het KB nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, hierna afgekort als Zelfstandigen-Uitvoeringsbesluit.

95 Art. 2 Zelfstandigen-Uitvoeringsbesluit voert art. 3 §1 vierde lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen uit. Krachtens art. 3 §1 vierde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen worden personen benoemd tot mandataris in een aan de Belgische vennootschapsbelasting of belasting der niet-inwoners onderworpen vennootschap of vereniging, vermoed in België een zelfstandige beroepsbezigheid uit te oefenen.

96 J. VAN LANGENDONCK, "Het sociaal statuut van de artiesten. Minderheidsrapport bij het Rapport over de omvang van de artistieke activiteit in de Belgische economie en over de mogelijkheid deze uit te breiden door middel van de hervorming van het sociaal en fiscaal statuut van de artiesten", Leuven, april 2000, 8.

97 Zelfs dezelfde activiteit kan onderworpen worden aan verschillende stelsels: bijvoorbeeld de boekhouder-werknemers die na zijn uren nog bijverdient als zelfstandige boekhouder in bijberoep. Let wel dat krachtens art. 5bis Arbeidsovereenkomstenwet bijkomende dienstprestaties die in uitvoering van een aannemingsovereenkomst worden uitgevoerd, geacht worden te zijn uitgevoerd op basis van

De automatische uitsluiting van de mandatarissen dreigt wel nieuwe problemen te creëren. Op het terrein groeit immers de vrees dat mandatarissen van VZW's met verrichtingen van winstgevende aard (verkoop van CD's, exploitatie van een film, organiseren van theatervoorstellingen tegen betaling, enzovoort) onder deze uitsluiting van het toepassingsgebied vallen en dus impliciet worden geacht zelfstandigen te zijn voor het geheel van hun beheers- en artistieke activiteiten, tenzij ze hun artistieke activiteit expliciet uitoefenen krachtens een arbeidsovereenkomst (met alle bewijsproblemen vandien).

Volgens voormalig Minister van Middenstand Daems worden, naast de mandatarissen van de commerciële vennootschappen, alleen de mandatarissen van VZW's die onderworpen zijn aan de vennootschapsbelasting geveiseerd door het onweerlegbaar vermoeden van zelfstandigheid⁹⁸. Het vermoeden zou dus niet van toepassing zijn op mandatarissen van VZW's die *bijkomstige* bedrijvigheden van winstgevende aard hebben. Of een bedrijvigheid al dan niet bijkomstig is, is een feitenkwestie en dus een mogelijke bron van rechtsonzekerheid.

Kortom, ons inziens was de uitsluiting van de mandatarissen niet nodig en is zij evenmin nuttig. Immers, krachtens het nieuw artikel 1*bis* RSZ-Wet kunnen kunstenaars de onderwerping van hun artistieke activiteit aan het werknemersregime weerleggen en zich dus ook voor hun artistieke activiteit vestigen als zelfstandige.

B. Familiegebeurtenissen

45. Het nieuw statuut is evenmin van toepassing op personen die artistieke prestaties leveren of artistieke werken produceren ter gelegenheid van gebeurtenissen van *zijn of haar* familie.⁹⁹ Merk op dat deze formulering strikter is dan deze die in artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit wordt gehanteerd¹⁰⁰, dat niet alleen optredens voor eigen familie, maar ook optredens op andermans familiegebeurtenissen uitsluit van onderwerping aan het werknemersregime. Een schouwspelartiest die vroeger enkel optrad tijdens trouw- en communiefeesten was in principe uitgesloten uit het werknemersregime, en kon zich dus vestigen als zelfstandige.

Krachtens het nieuw sociaal statuut zijn nu alleen optredens in eigen familiekring uitgesloten. De reikwijdte van de bedoelde eigen familiekring wordt echter niet afgebakend. Geldt de uitsluiting alleen voor ascendenten en descenden-

een arbeidsovereenkomst zonder dat het bewijs van het tegendeel kan worden geleverd, wanneer diegene die de diensten uitvoert en diegene voor wie hij die uitvoert, verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst voor het uitvoeren van gelijkaardige prestaties.

98 *Parl. Vr. en Antw.* Kamer, 1999-2000, 17 november 1999, 50 011 (Vr. nr. 4 VAN-DEURZEN)

99 Art. 170 tweede lid laatste zin van de Programmawet van 24 december 2002.

100 Krachtens art. 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit is de onderwerping aan het werknemersregime niet van toepassing op optredens die plaatsvinden *naar aanleiding van familiegebeurtenissen*.

ten, en zo ja, tot welke graad? Kan het optreden tijdens het verjaardagsfeestje van een verre neef van de samenwonende partner van de drummer beschouwd worden als een familiegebeurtenis? Zo ja, geldt de uitsluiting dan ook voor de andere groepsleden die geen familieband hebben met de jarige? Zij treden immers niet op voor eigen familie... De praktijk en in laatste instantie de rechter zullen op deze en wellicht nog vele andere vragen die deze uitsluitingscategorie oproept, een antwoord moeten formuleren.

§ 6. De gemengde commissie "Kunstenaars"

46. Hoofdstuk 11 van de Programmawet van 24 december 2002 bevat een afdeling 2, gewijd aan de oprichting van een nieuwe Commissie, namelijk de Commissie "Kunstenaars".¹⁰¹

A. Taken van de Commissie

Krachtens artikel 172 §2 van de Programmawet van 24 december 2002 heeft de Commissie drie onderscheiden taken: informeren, adviseren en zelfstandigheidsverklaringen afleveren.

1. Informeren

47. De Commissie moet de kunstenaars, op hun verzoek, informeren over hun rechten en plichten inzake sociale zekerheid voortvloeiend uit de onderwerping aan de sociale zekerheid der werknemers of aan het sociaal statuut der zelfstandigen.

2. Adviseren

48. De Commissie zal op verzoek van een kunstenaar of op eigen initiatief, adviezen kunnen verlenen over de vraag of de aansluiting van een kunstenaar bedoeld in artikel 1bis RSZ-Wet in het socialeverzekeringsstelsel der zelfstandigen in overeenstemming is met de socio-economische realiteit.

De wetgever heeft met deze taak een knipperlichtfunctie willen toekennen aan de Commissie. De Commissie kan op eigen initiatief of op verzoek van de kunstenaar onderzoeken of de aansluiting als zelfstandige wel gerechtvaardigd is. Is de Commissie van oordeel dat de aansluiting onterecht is, dan zal ze dit advies overmaken aan de bevoegde instanties (RSZ, RSVZ, sociale inspectiediensten). De Commissie heeft op dit gebied een loutere meldingsbevoegdheid. Zij kan zelf de aansluitingen niet ongedaan maken.

¹⁰¹ Hierna de Commissie genoemd.

In het recent goedgekeurde plan ter bestrijding van de schijnzelfstandigheid (zie supra nr. 45) wordt ook de oprichting van een specifieke commissie voorzien, de "Commissie statuut van de werknemer". Anders dan de Commissie Kunstenaars zal deze commissie enkel een adviserende rol vervullen m.b.t. de lijst van criteria die zal gehanteerd worden om de arbeidsrelatie te kwalificeren. De Commissie statuut van de werknemer zal geen individuele dossiers onderzoeken.

3. Aflevering van een zelfstandigheidsverklaring

a. *Inspiratie uit Nederland*

49. Om meer rechtszekerheid te creëren voor de zelfstandige kunstenaar en zijn opdrachtgevers, werd het systeem van de zelfstandigheidsverklaring ingevoerd. De wetgever heeft hiervoor inspiratie opgedaan bij het Nederlandse systeem van de "Ondernemers Verklaring Audiovisuele branche" (OVAV). Deze ondernemersverklaring werd in 1994 ingevoerd omdat steeds minder opdrachtgevers in de audio-visuele sector nog het risico namen om beroep te doen op de diensten van zelfstandige free-lancers. In een groot aantal gevallen oordeelden de Nederlandse socialeverzekeringsinstellingen immers achteraf dat er sprake was geweest van een werkgevers-werknemersverhouding, hetgeen aanleiding gaf tot vorderingen van achterstallige sociale premies. De OVAV heeft als doelstelling de opdrachtgevers meer rechtszekerheid te bieden; al is die zekerheid niet absoluut. Free-lancers met een OVAV worden vermoed waarachtige zelfstandigen te zijn, tenzij uit de feitelijke situatie blijkt dat de persoon wel degelijk als werknemer heeft gewerkt. Voor de Nederlandse podiumkunstenaars (artiesten/musici) geldt een gelijkaardig systeem van zelfstandigheidsverklaring.¹⁰²

Sedert 1 januari 2002 werden deze specifieke regelingen vervangen door een nieuw systeem van zelfstandigheidverklaring voor belastingen en sociale zekerheid: de Verklaring Arbeidsrelatie (VAR).¹⁰³ Deze zelfstandigheidsverklaring geldt voor alle beroepen. Zelfstandigen kunnen de VAR aanvragen bij de Belastingdienst.

De opdrachtgever van een zelfstandige met een VAR hoeft op het honorarium geen loonbelasting en geen socialezekerheidspremies in te houden. Dat scheidt in principe vooraf duidelijkheid voor de opdrachtgever.

De fiscus of de socialeverzekeringsdiensten kunnen achteraf wel oordelen dat een zelfstandige in een concrete situatie ondanks de VAR toch als werknemer heeft gewerkt. De navordering van loonbelasting en socialeverzekeringspremies, waartoe dit kan leiden, komt voor rekening van de zelfstandige, tenzij de opdrachtgever niet te goeder trouw was of redelijkerwijs moest weten dat hij met een werknemer te maken had. De relatieve rechtszekerheid van de

¹⁰² H. VAN DER VELDEN, *Handleiding ondernemersverklaring audiovisuele branche*, versie 2, 1999, Gak Nederland BV.

¹⁰³ Art. 3.156 en art. 3.157 Wet Inkomstenbelasting 2001 en Besluit van 16 april 2002, CPP2002/690 M van de directeur-generaal van de Belastingdienst, namens de staatssecretaris van Financiën.

VAR sluit discussies achteraf met andere woorden niet uit, maar zorgt wel, en vooraf, voor een eerste uitfiltering van de schijnzelfstandigen.

b. Zelfstandigheidsverklaring voor kunstenaars

50. De kunstenaar die zich als zelfstandige vestigt of wil vestigen, kan een zelfstandigheidsverklaring aanvragen bij de Commissie. Vóór het afleveren van deze verklaring gaat de Commissie na of de socio-economische realiteit waarin de kunstenaar werkt wel overeenstemt met die van een zelfstandige. De kunstenaar dient hiertoe een formulier¹⁰⁴ in te vullen en over te maken aan de Commissie, die aan de hand van verschillende socio-economische indicatoren zal nagaan of de betrokken kunstenaar zich inderdaad zelfstandige mag noemen. De kunstenaar kan gelijk welk document dat nuttig kan zijn voor de beoordeling van zijn situatie, aan de Commissie overmaken.

De laatste zin van artikel 172 §2, 3° van de Programmawet van 24 december 2002 stelt dat, tijdens de geldigheidsduur van de zelfstandigheidsverklaring de kunstenaar op onweerlegbare wijze vermoed wordt een zelfstandige beroepsbezigheid uit te oefenen met betrekking tot de artistieke prestaties en/of artistieke werken waarvoor de zelfstandigheidsverklaring werd toegekend. Om coherentie en een overzicht in de onderwerpingsregels te bewaren, had de wetgever dit vermoeden best ook ingelast in het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

c. Socio-economische indicatoren

51. Artikel 172 §2, 3° van de Programmawet van 24 december 2002 stelt dat de Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de voorwaarden en nadere regels vastlegt voor de toekenning van de zelfstandigheidsverklaring.

Bij de toekenning van de zelfstandigheidsverklaring houdt de Commissie onder meer rekening met de volgende socio-economische indicatoren:¹⁰⁵

- Betrokkene heeft een financieel plan of een bedrijfsplan of een uitlegbrief met de intentieverklaringen en de potentiële opdrachtgevers, waaruit blijkt dat de zelfstandige artistieke activiteit toelaat een leefbaar inkomen te verwerven;
- Uit een analyse van de boekhouding of van afschriften van relevante facturen en/of een debiteurenlijst blijkt dat de zelfstandige artistieke activiteit toelaat een leefbaar inkomen te verwerven;
- De betrokkene werkt met verschillende opdrachtgevers;

¹⁰⁴ Art. 1 van het KB van 26 juni 2003 (*B.S.*, 17 juni 2003) tot vaststelling van de toekenningsvoorwaarden en –modaliteiten met betrekking tot de zelfstandigheidsverklaring aangevraagd door bepaalde kunstenaars (kortweg KB Zelfstandigheidsverklaring) en Ministerieel Besluit vzn 12 december 2003 tot vaststelling van het model van het inlichtingsformulier nodig voor de aanvraag van een zelfstandigheidsverklaring door bepaalde kunstenaars, *B.S.*, 21 januari 2004, 3688..

¹⁰⁵ Art. 3 KB Zelfstandigheidsverklaring..

- De betrokkene heeft inkomsten uit andere beroepsbezigheden;
- De betrokkene heeft personeel in dienst;
- De betrokkene maakt in eigen naam reclame voor zijn werken of producten;
- Het inkomen van betrokkene wordt in belangrijke mate bepaald door specifieke artistieke kwaliteiten;
- De betrokkene beschikt over een relevante opleiding of werkervaring;
- De betrokkene is reeds ingeschreven bij een sociale verzekeringsinstelling voor zelfstandigen;
- De betrokkene is in orde met de bijdragebetaling, heeft vrijstelling van betaling van bijdragen bekomen bij de bevoegde Commissie voor de vrijstelling van bijdragen of leeft stipt de betalingsfaciliteiten voor zijn bijdrageschuld na.

Merk op dat deze indicatoren gelijk lopen met de socio-economische indicatoren voor de beoordeling van de socio-economische onafhankelijkheid van de kunstenaar, die opgenomen zijn in de Memorie van Toelichting (cf. supra hoofdstuk 5 §4).

52. Het onderscheid tussen de schijnzelfstandigen en de ware zelfstandigen is in de culturele sector niet eenvoudig te maken, wat leidt tot rechtsonzekerheid voor zowel kunstenaar als opdrachtgever. De procedure tot het bekomen van een zelfstandigheidsverklaring zou meer zekerheid kunnen geven aan beide partijen, doordat het zelfstandigenstatuut aan een socio-economische test wordt onderworpen. Ook in andere beroepscategorieën is de demarcatie tussen de schijnzelfstandigen en de ware zelfstandigen problematisch. Het systeem van de zelfstandigheidsverklaring zou bijgevolg uitgebreid kunnen worden naar andere beroepscategorieën (naar Nederlands voorbeeld). De wetgever heeft echter niet willen vooruitlopen op de conclusies van het ruimere schijnzelfstandigendebat. Bij de parlementaire werkzaamheden werd bijgevolg herhaaldelijk gesteld dat de procedure tot aflevering van een zelfstandigheidsverklaring speciaal voor kunstenaars in het leven werd geroepen, omwille van de specificiteit van hun activiteit en geenszins kan worden uitgebreid tot andere beroepscategorieën.¹⁰⁶ In het recente globaal plan ter bestrijding van de schijnzelfstandigheid werd de mogelijkheid van een zelfstandigheidsverklaring niet weerhouden.

d. Geldigheidsduur van de zelfstandigheidsverklaring

53. De zelfstandigheidsverklaring heeft een geldigheidsduur van twee jaar.¹⁰⁷ Tijdens deze periode kunnen zich uiteraard wijzigingen in het (sociaal) statuut van de kunstenaar voordoen, bijvoorbeeld omdat zijn socio-economische situatie verandert. Indien dit het geval is, dan moet de kunstenaar dit mededelen om zijn statuut eventueel te laten "corrigeren". Wanneer de kunstenaar wegens de wijziging van zijn socio-economische toestand aan de Commissie vraagt de

¹⁰⁶ Nota aan het Kernkabinet, Programmawet Begroting 2003, Hoofdstuk "Sociale Bescherming van de Kunstenaars", oktober 2002, onuitg.

¹⁰⁷ Art. 4 §1 KB Zelfstandigheidsverklaring..

geldigheid van de zelfstandigheidsverklaring op te heffen, vermeldt hij in zijn aanvraag op uitvoerige wijze alle elementen die zijn socio-economische toestand hebben gewijzigd. De beslissing van de Commissie aangaande de aanvraag tot opheffing wordt bij ter post aangetekend schrijven aan de kunstenaar betekend.¹⁰⁸

Het kan ook gebeuren dat de zelfstandigheidsverklaring ten onrechte werd toegekend op grond van manifest bedrieglijke handelingen of valse of welbewust onvolledige verklaringen van de kunstenaar. Indien de Commissie dit vaststelt, vervalt de geldigheid van de zelfstandigheidsverklaring vanaf de datum van de toekenningsbeslissing. Deze vervallenverklaring wordt bij ter post aangetekend schrijven aan de kunstenaar betekend.¹⁰⁹ De vervallenverklaring impliceert dat het onweerlegbaar vermoeden van zelfstandigheid niet meer geldt. Hieruit volgt evenwel niet dat de onderwerping aan het zelfstandigenstatuut meteen ongedaan wordt gemaakt. Daartoe is de Commissie niet bevoegd. De Commissie zal de beslissing tot vervallenverklaring meedelen aan de bevoegde diensten (RSZ, RSVZ, sociale inspectiediensten) die op hun beurt tot schrapping uit het zelfstandigenstatuut en navordering van achterstallige bijdragen kunnen beslissen. Anders dan in het Nederlandse model, worden de gevolgen van de vervallenverklaring dus niet uitdrukkelijk geregeld. De beoordelings- en beslissingsbevoegdheid hieromtrent wordt volledig overgelaten aan de RSZ, de RSVZ en de sociale inspectiediensten, en uiteindelijk de rechter bij betwisting.

Wanneer de kunstenaar de artistieke prestaties en/of artistieke werken waarvoor de zelfstandigheidsverklaring werd bekomen, verricht onder de voorwaarden bedoeld in artikel 3 Arbeidsovereenkomstenwet, vervalt de geldigheid van de zelfstandigheidsverklaring vanaf het tijdstip waarop en zolang de voormelde voorwaarden van toepassing zijn. De kunstenaar brengt de Commissie onverwijld schriftelijk op de hoogte van de nieuwe toestand en bezorgt desgevallend een afschrift van de ondertekende arbeidsovereenkomst.¹¹⁰

e. Hernieuwing van de aanvraag

54. Uiterlijk tijdens het tweede kwartaal vóór het verstrijken van de geldigheidsduur van de zelfstandigheidsverklaring, kan de kunstenaar een verlenging van de geldigheidsduur van de zelfstandigheidsverklaring voor een periode van twee jaar bij de Commissie aanvragen.¹¹¹

¹⁰⁸ Art. 4 §2 derde lid KB Zelfstandigheidsverklaring...

¹⁰⁹ Art. 4 §2 eerste lid KB Zelfstandigheidsverklaring...

¹¹⁰ Art. 4 §2 tweede lid KB Zelfstandigheidsverklaring..

¹¹¹ Art. 5 KB Zelfstandigheidsverklaring...

f. Betwistingen van beslissingen tot weigering of vervallenverklaring van de zelfstandigheidsverklaring

55. Wat de zelfstandigheidsverklaring betreft, heeft de Commissie geen louter advieserende bevoegdheid. De Commissie beslist tot al dan niet afgifte van een zelfstandigheidsverklaring en tot al dan niet vervallenverklaring van de zelfstandigheidsverklaring.

De procedure om deze beslissingen te betwisten, wordt niet geregeld in de Programmawet van 24 december 2002. In het Advies van de Nationale Arbeidsraad¹¹² werd nochtans unaniem voorgesteld betwistingen van de beslissingen van de Commissie voor te leggen aan de arbeidsrechtbank en niet aan de Raad van State.

Om procedurele chicanes te vermijden, is het aangewezen dat de wetgever spoedig deze leemte opvult door duidelijk de beroepsinstantie, de beroepstermijn en de beroepsformaliteiten te bepalen voor de betwisting van de beslissingen van de Commissie inzake de zelfstandigheidsverklaring.

B. Samenstelling van de Commissie

56. Ter uitvoering van artikel 172 §3 van de Programmawet van 24 december 2002 bepaalt de Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de organisatie en de werking van de Commissie. Deze Commissie, speciaal voor de toepassing van het sociaal statuut van de kunstenaar in het leven geroepen, is samengesteld uit ambtenaren van twee socialezekerheidsparastatalen.¹¹³ Zowel ambtenaren van de sociale zekerheid der zelfstandigen, de RSVZ, als ambtenaren van de sociale zekerheid der werknemers, de RSZ, maken deel uit van deze Commissie.

Artikel 172 §1 van de Programmawet van 24 december 2002 bepaalt verder dat de Commissie zal worden voorgezeten door een onafhankelijke "persoonlijkheid" (*sic*). Een (gewezen) magistraat zal de belangrijke functie van voorzitter waarnemen.¹¹⁴

Beide parastatalen dienen personeelsleden aan te duiden om het secretariaat van de Commissie waar te nemen. Dit secretariaat zal instaan voor de voorbereiding van de werkzaamheden en voor de opvolging van de beslissingen.¹¹⁵

Tot slot voorziet artikel 172 §1 van de Programmawet van 24 december 2002 ook, dat de Commissie het advies van experts kan inwinnen.

¹¹² Advies nr. 1.415 van 23 oktober 2002.

¹¹³ Art. 172 §1 van de Programmawet van 24 december 2002.

¹¹⁴ Art. 2 van het KB van 26 juni 2003 (*B.S.*, 17 juli 2003) houdende de organisatie en de werking van de Commissie "Kunstenaars", hierna kortweg KB Commissie Kunstenaars genoemd.

¹¹⁵ Art. 5 KB Commissie Kunstenaars

C. Evaluatie van de werkzaamheden van de Commissie

57. In hetzelfde artikel 172 §4 van de Programmawet van 24 december 2002 wordt een evaluatierapport van de werkzaamheden van de Commissie voorzien, dat moet worden neergelegd bij de federale wetgevende Kamers. Het eerste rapport moet ten laatste twee jaar na de inwerkingtreding van het nieuw statuut neergelegd worden.

§ 7. Maatregelen inzake de vermindering van de socialezekerheidsbijdragen ¹¹⁶

58. Artikel 173 van de Programmawet van 24 december 2002 voegt een artikel 37^{quinquies} §1 tweede lid toe aan de Wet van 29 juni 1981 houdende de algemene beginselen van de sociale zekerheid voor werknemers.¹¹⁷ Vertrekkende van de vaststelling dat de klassieke bijdrageverminderingen niet het beoogde effect sorteren voor de tewerkstelling van kunstenaars, heeft de wetgever beslist een specifieke vorm van bijdragevermindering uit te werken die rekening houdt met de specificiteit (naar arbeidsduur en verloning) van het artistieke beroep.¹¹⁸ Deze bijdragevermindering wordt concreet uitgewerkt in het uitvoeringsbesluit van 23 juni 2003 « houdende maatregelen inzake de vermindering van de socialezekerheidsbijdragen verschuldigd voor kunstenaars. »¹¹⁹, hierna kortweg K.B. Bijdragevermindering.

A. Toepassingsgebied

59. De vermindering van de bijdragen is zowel van toepassing op de artistieke prestaties en/of artistieke werken geleverd in het raam van een arbeidsovereenkomst (ongeacht het type van arbeidsovereenkomst¹²⁰, als op de artistieke prestaties en/of artistieke werken geleverd in de hoedanigheid van gelijkgestelde werknemer krachtens het nieuw artikel 1bis §1 RSZ-Wet.¹²¹

De vrijstelling gebeurt per tewerkstelling. Indien een kunstenaar dus meerdere keren per dag presteert voor meerdere werkgevers - wat in deze sector niet ongebruikelijk is - heeft elk van die werkgevers recht op de vrijstelling.

¹¹⁶ Art. 173 van de Programmawet van 24 december 2002.

¹¹⁷ Hierna afgekort als Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid.

¹¹⁸ In opdracht van de interministeriële werkgroep "Kunstenaarsstatuut" is de RSZ nagegaan voor hoeveel van de aangegeven uitvoerende kunstenaars een bijdragevermindering werd aangevraagd en hoeveel bijdrageverminderingen er werden toegekend. Van de 3.564 aangegeven kunstenaars werd voor slechts 1.410 een (haast uitsluitend structurele) bijdragevermindering aangevraagd, waarvan 1.373 werden gehonoreerd met een structurele bijdragevermindering.

¹¹⁹ B.S. 30 juni 2003

¹²⁰ Bijvoorbeeld een arbeidsovereenkomst voor een bepaald werk, voor bepaalde duur, voor onbepaalde duur, ...

¹²¹ Art. 1 K.B. Bijdragevermindering.

B. Gebruikte techniek

60. Een bedrag van 35 Euro van het gemiddeld dagloon of een bedrag van 4,50 euro van het gemiddeld uurloon wordt vrijgesteld van de werkgeversbijdragen (met uitzondering van de bijdrage voor de jaarlijkse vakantie). De enige voorwaarde om de vrijstelling van 35 Euro te kunnen krijgen, is dat minstens het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen¹²² werd betaald. Met andere woorden, van zodra het gewaarborgd gemiddeld minimum wordt betaald, wordt de prestatie beschouwd als een 'arbeidsdag' en geldt de vrijstelling van 35 Euro. Dit kan ook wanneer de prestatie slechts enkele uren heeft geduurd en wordt aangegeven in uren; dan wordt de vrijstelling van 4,50 Euro per aangegeven uur toegepast. Ook hier dient het wettelijk interprofessioneel minimumloon, omgerekend per uur, te worden betaald.

Aangezien de Programmawet van 22 december 2003¹²³ belangrijke wijzigingen heeft doorgevoerd aan de algemene structurele bijdrageverminderingen, werd op de ministerraad van 16 en 17 januari 2004 beslist om de specifieke bijdragevermindering voor kunstenaars af te stemmen op de versterkte structurele bijdrageverminderingen.¹²⁴ De definitieve becijfering van deze aanpassing is op het moment dat deze bijdrage wordt geschreven nog niet beschikbaar.

§ 8. *Maatregelen inzake jaarlijkse vakantie*

61. De Programmawet van 24 december 2002 bevat een hoofdstuk 11, afdeling 5¹²⁵, gewijd aan de regeling voor jaarlijkse vakantie van de kunstenaars. Voor de kunstenaars die onderworpen zijn aan het werknemersregime gelden voor de berekening en de betaling van het vakantiegeld alle regels die hieromtrent van toepassing zijn op de arbeiders, ofschoon kunstenaars in beginsel het bediendenstatuut hebben én behouden. In het uitvoeringsbesluit van 16 december 2003 betreffende de jaarlijkse vakantie voor kunstenaars¹²⁶ wordt de vakantie-regeling voor kunstenaar nader uitgewerkt.¹²⁷

¹²² CAO nr. 43 gesloten in de Nationale Arbeidsraad, van 2 mei 1988 houdende de wijziging en coördinatie van de collectieve arbeidsovereenkomsten nr. 21 van 15 mei 1975 en nr. 23 van 25 juli 1975 betreffende de waarborg van een gemiddeld minimum maandinkomen, *B.S.* 26 augustus 1988. Het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen, omgerekend naar dagen, bedraagt nu (juli 2003) 54,75 Euro.

¹²³ *B.S.* 31 december 2003

¹²⁴ De aanpassing van de specifieke bijdrageregeling is opgenomen in de nota "Respect voor sociale solidariteit" van de ministers van Justitie, Werk, Sociale Zaken en Middenstand goedgekeurd, te vinden op www.vandenbroucke.com.

¹²⁵ Art. 176 tot 181 van de Programmawet van 24 december 2002.

¹²⁶ *B.S.* 21 januari 2004, 3687.

¹²⁷ Meer in het bijzonder regeling van de gelijkgestelde dagen en bepaling van het gewaarborgd loon voor de berekening van het vakantiegeld voor de gelijkgestelde dagen.

Het vakantiegeld wordt gefinancierd door een sociale bijdrage die de werkgever moet betalen. Deze bijdrage bedraagt momenteel 16,27 %¹²⁸ van het basisloon van het vakantiedienstjaar tegen 108%. Inactiviteitsdagen die de werkgever als gewerkte dagen moet opgeven voor de berekening van de RSZ-bijdragen moeten als effectief gewerkte dagen worden aangezien voor de berekening van het vakantiegeld. Het basisloon is het brutoloon van het vakantiedienstjaar dat als basis diende voor de berekening van de RSZ-bijdragen die verschuldigd waren voor de vestiging van het vakantiegeld.¹²⁹

De uitbetaling van het vakantiegeld aan de kunstenaars zal gebeuren door de Rijksdienst voor Jaarlijkse Vakantie (RJV).

Op die manier worden de opdrachtgevers van kunstenaars ontlast van de administratieve rompslomp die de berekening en de uitbetaling van het vakantiegeld met zich meebrengt. Voor kunstenaars met veel verschillende opdrachtgevers zal de uitbetaling van het vakantiegeld niet meer versnipperd worden over de verschillende opdrachtgevers, maar voortaan gecentraliseerd worden bij de RJV.

§ 9. Maatregelen inzake gezinsbijslag

62. Kunstenaars onderworpen aan het werknemersregime worden in principe ingeschreven bij de kinderbijslagkas van de opdrachtgever. Heeft de kunstenaar vele wisselende opdrachtgevers, dan wordt zijn kinderbijslagdossier versnipperd over de verschillende kinderbijslagkassen waarbij deze opdrachtgevers aangesloten zijn. Om deze versnippering tegen te gaan en het beheer van zijn kinderbijslagdossier administratief te vereenvoudigen, wordt de uitbetaling van de gezinsbijslag ook bij een instantie ondergebracht. Artikel 175 van de Programmawet van 24 december 2002 voorziet dat het kinderbijslagdossier van de kunstenaar gecentraliseerd wordt bij de Rijksdienst voor de Kinderbijslag der Werknemers (RKW), die optreedt als unieke kinderbijslagkas voor kunstenaars.

§ 10. Invoering van een nieuwe vorm van toegelaten tijdelijke arbeid

A. Definitie

63. Artikel 182 van de Programmawet van 24 december 2002 voegt een zesde paragraaf toe aan artikel 1 van de wet van 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers. Deze nieuwe paragraaf creëert een bijkomende vorm van toegelaten tijdelijke arbeid, namelijk "het leveren van artistieke prestaties en/of

¹²⁸ 6% bijdrage dubbel vakantiegeld en 10,27% jaarlijkse vakantiebijdrage.

¹²⁹ V. VERVLIET, "Jaarlijkse Vakantie, algemene situering" in D. RYCKX en J. NIETVELT, *Actuele Problemen van jaarlijkse vakantie*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 20.

het produceren van artistieke werken tegen betaling van een loon ten bate van een occasionele werkgever of van een occasionele gebruiker". De prestaties uitgevoerd door podiumtechnici kunnen volgens artikel 182 van de Programawet van 24 december 2002 eveneens beschouwd worden als artistieke prestaties, die tijdelijke arbeid kunnen uitmaken.

Artistieke prestaties en/of artistieke werken worden op dezelfde manier gedefinieerd als de onderwerpingsregel van het nieuwe artikel 1bis RSZ-Wet, namelijk "de creatie en/of uitvoering of interpretatie van artistieke oeuvres in de audiovisuele en de beeldende kunsten, in de muziek, de literatuur, het spektakel, het theater en de choreografie".

Merk evenwel op dat deze nieuwe vorm van tijdelijke arbeid een ruimere groep van personen viseert dan artikel 1bis RSZ-Wet. Niet alleen activiteiten van kunstenaars, maar ook van podiumtechnici worden in aanmerking genomen.

Een ander verschil met de formulering van artikel 1bis R.S.Z.-Wet is, dat men in de nieuwe vorm van toegelaten tijdelijke arbeid spreekt van artistieke prestaties en/of werken die ten bate¹³⁰ van een natuurlijke persoon of rechtspersoon worden geleverd, terwijl artikel 1bis RSZ-Wet spreekt van artistieke prestaties en/of werken die in opdracht van een natuurlijke persoon of rechtspersoon worden geleverd.

B. beperkte uitbreiding van toegelaten tijdelijke arbeid

64. Door deze nieuwe vorm van toegelaten tijdelijke arbeid, worden de mogelijkheden uitgebreid om kunstenaars en podiumtechnici ter beschikking te stellen ten behoeve van gebruikers¹³¹ (in het bijzonder via uitzendarbeid) en/of (rechtstreeks) tewerk te stellen met opeenvolgende contracten van bepaalde duur¹³².

Deze nieuwe vorm van toegelaten tijdelijke arbeid is evenwel beperkt tot de occasionele gebruikers of occasionele werkgevers. In het ontwerp van Koninklijk Besluit tot uitvoering van artikel 1 §6 van de wet van 24 juli 1987 be-

¹³⁰ In het Frans "pour le compte de".

¹³¹ Krachtens art. 31 van de Wet van 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers is terbeschikkingstelling van werknemers ten behoeve van gebruikers verboden, tenzij in de gevallen van toegelaten tijdelijke arbeid overeenkomstig hoofdstuk I en II van deze wet. Tijdelijke arbeid is toegelaten in geval van tijdelijke vermeerdering van werk, voor de vervanging van een vaste werknemer of voor de uitvoering van bijzonder werk en mits naleving van de bijzondere voorwaarden inzake duur en kennisgeving die in elk van deze drie gevallen worden opgelegd.

¹³² Opeenvolgende contracten van bepaalde duur bij dezelfde werkgever worden in principe beschouwd als een contract van onbepaalde duur, tenzij deze overeenkomsten gerechtvaardigd waren wegens de aard van het werk of wegens een andere wettige reden (art. 10 Arbeidsvereenkomstenwet). Opeenvolgende contracten voor de uitvoering van toegelaten tijdelijke arbeid worden krachtens art. 3 van de Wet van 24 juli 1987 niet omgezet in een contract van onbepaalde duur.

treffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers wordt onder occasionele gebruiker of werkgever verstaan:

- de werkgever of gebruiker die het organiseren van culturele manifestaties of het commercialiseren van artistieke creaties niet als hoofdactiviteit heeft;
- de werkgever of gebruiker die geen ander personeel tewerkstelt waarvoor hij onderworpen is aan het socialezekerheidsstelsel van de werknemers.

Tot de doelgroep die men hier voor ogen heeft behoren met andere woorden de personen of verenigingen die geen personeel in dienst hebben of slechts sporadisch of onregelmatig beroep doen op kunstenaars, zoals bijvoorbeeld de jeugdclub die af en toe een optreden organiseert, het ziekenhuis dat een beeldend kunstenaar vraagt een kunstwerk te maken voor haar nieuw gebouw, de beginnende VZW die voor de eerste keer een theaterproductie opzet, het café dat muziekoptredens organiseert. Deze opdrachtgevers zijn doorgaans niet vertrouwd met loonadministratie of zijn niet geneigd om voor een kortstondige artistieke prestatie de patronale verplichtingen te vervullen. De tussenkomst van een uitzendkantoor zou voor deze opdrachtgevers een administratief eenvoudige uitkomst kunnen bieden.

65. De culturele sector heeft deze beperking van de nieuwe vorm van toegelaten tijdelijke arbeid tot de occasionele werkgevers en gebruikers inmiddels al scherp bekritiseerd.

De beperking is volgens de regering ingegeven door de vrees dat in de culturele sector de vaste contracten zouden worden afgebouwd ten voordele van de tijdelijke contracten.

Deze vrees is begrijpelijk, maar de critici stellen ons inziens terecht dat de strategie waarmee men de vaste contracten tracht te vrijwaren contra-productief is.

De tussenkomst van een uitzendkantoor is ten aanzien van de free-lancers een inschakelingsinstrument en geen flexibiliseringsinstrument. Artistieke arbeid, vooral door free-lance kunstenaars (namelijk zij die niet in vast of langdurig dienstverband verbonden zijn met een gezelschap of ensemble) is reeds hyperflexibel. Kenmerkend voor free-lancers is dat zij veelal kortstondige opdrachten voor verschillende (occasionele én niet-occasionele) opdrachtgevers vervullen.

Deze opdrachtgevers zijn vaak niet geneigd of materieel niet in staat om tijdig en correct alle administratieve patronale verplichtingen te vervullen. Zo moet een cultureel centrum (dit is een niet-occasionele gebruiker) vaak langs de gemeenteraad of het schepencollege passeren om een persoon te kunnen aanwerven als werknemer. Als op de dag van het optreden de geprogrammeerde groep met twee extra muzikanten opduikt, kan het cultureel centrum niet tijdig zijn administratieve molen op gang brengen om deze twee extra-muzikanten correct in te schrijven in het werknemersregime. Uitzendarbeid zou voor dergelijke situaties een sociaal aanvaardbare oplossing kunnen bieden.

De beperking is ook problematisch omdat "occasioneel" gedefinieerd wordt in hoofde van de activiteit van de opdrachtgever en niet in hoofde van de relatie met de kunstenaar in kwestie. Een vereniging die geen werknemers in dienst heeft, zou met andere woorden heel regelmatig beroep kunnen doen op kun-

stenaars via uitzendarbeid; een museum (niet-occasionele gebruiker) dat sporadisch tijdelijke contracten afsluit met kunstenaars niet, terwijl in de praktijk het museum administratief gezien meer problemen zal ondervinden dan voormelde vereniging, omdat het niet vertrouwd is met de tewerkstelling van kunstenaars. Bovendien worden culturele verenigingen er op die manier onrechtstreeks toe aangespoord om geen personeel rechtstreeks in dienst te nemen (want zo kunnen ze onbeperkt beroep blijven doen op uitzendarbeid).

Tot slot is het dan weer vreemd dat de wetgever, ondanks de bekommernis voor de vastheid van betrekking in de culturele sector, de nieuwe vorm van tijdelijke arbeid niet heeft beperkt tot uitzendarbeid. Er wordt een nieuwe vorm van tijdelijke arbeid ingevoerd die niet alleen de terbeschikkingstelling van kunstenaars aan occasionele gebruikers via uitzendarbeid mogelijk maakt, maar ook de rechtstreekse tewerkstelling via opeenvolgende contracten van bepaalde duur voor occasionele werkgevers toelaat. Als het enkel de bedoeling van de wetgever was (zoals blijkt uit parlementaire werkzaamheden¹³³ om via uitzendarbeid de administratieve last van de opdrachtgevers op te vangen, was het niet nodig ook het afsluiten van opeenvolgende contracten van bepaalde duur te vergemakkelijken.

66. Kortom, de formulering van de nieuwe vorm van tijdelijke arbeid dreigt de slagkracht van uitzendarbeid als regularisator van de artistieke free-lancearbeid te beperken, zonder evenwel meer garanties voor werkzekerheid te bieden. De bevordering van de langereduurcontracten zou trouwens beter gebeuren via sectorale collectieve arbeidsovereenkomsten waarvan de naleving opgevolgd moet worden door de sociale partners en de sociale inspectiediensten. Zo wordt in de CAO Muziek van 1 juli 1999¹³⁴ een evenwicht gezocht tussen de flexibiliteit, die eigen is aan de sector, en het principe van vastheid van betrekking. Zangers en musici moeten volgens de CAO in principe met maandcontracten worden aangeworven. Werknemers die in een periode van drie maanden minder dan 54 dagen arbeidsprestaties leveren kunnen evenwel per dienst worden aangeworven, voor zover er in deze periode van drie maanden niet meer dan vier opeenvolgende weken gepresteerd wordt. Een dienst is een aaneengesloten periode van 3 uur en 30 minuten, met inbegrip van een verplichte pauze van 30 minuten. Wanneer binnen een periode van drie maanden meer dan 54 dagen gepresteerd worden, of wanneer minstens 4 opeenvolgende weken prestaties geleverd worden, hebben de zangers en musici recht op het volledig minimum maandloon.¹³⁵

¹³³ *Parl. St.* Kamer 2002-03, nr. 50, 2124/025; *Parl. Vr. en Antw.* Kamer, 2000-01, 22 mei 2001, COM 482 (Vraag nr. 4615 GOUTRY); *Parl. Vr. en Antw.* Kamer, 2000-01, 9 april 2001, 10770 (Vraag nr. 268 GERKENS).

¹³⁴ Collectieve Arbeidsovereenkomst van 1 juli 1999, gesloten in het Paritair Comité voor het Vermakelijkheidsbedrijf, tot vaststelling van de loon- en arbeidsvoorwaarden voor musici, algemeen verbindend verklaard bij KB van 22 mei 2000, *B.S.* 7 juli 2000.

¹³⁵ Art. 7 §1, tweede lid CAO Musici.

§ 11 Sociale Bureaus voor de Kunstenaar (SBK's)

A. Nieuw sociaal statuut toepasbaar maken.

67. Om de onderwerping aan het werknemersregime praktisch toepasbaar te maken wordt de erkenning van intermediaire structuren voorzien, de Sociale Bureaus voor Kunstenaars¹³⁶ (hierna SBK's genoemd) die de opdrachtgevers van kunstenaars moeten ontlasten van alle patronale administratieve verplichtingen. Het idee van inschakeling van een "intermediaire structuur" om de patronale verplichtingen te vervullen is niet nieuw. Kunstenaars die zich niet wilden of konden vestigen als zelfstandige, en telkens geconfronteerd werden met de onwil of het onvermogen van hun opdrachtgevers om hen in te schrijven in het werknemersregime, richtten zelf een intermediaire structuur op die ten aanzien van de kunstenaar de rol van werkgever speelt.¹³⁷ Wie geen eigen rechtspersoon wil oprichten kan ook beroep doen op organisaties die zich gespecialiseerd hebben in de tewerkstelling van free-lance kunstenaars. Deze organisaties opereren in de meest uiteenlopende hoedanigheden: erkend uitzendkantoor, mandataris van de werkgever, derde betaler van het loon en de sociale bijdragen¹³⁸, rechtstreekse werkgever, erkend sociaal secretariaat.

In de eerdere wetgevende initiatieven werd herhaaldelijk gepleit voor de oprichting van een speciale overheidsdienst¹³⁹ die zich zou moeten toelagen op de administratieve afhandeling van een artistieke prestatie.

De intermediaire structuur die men in het kader van het nieuw sociaal statuut van de kunstenaar voor ogen heeft, is een specifiek erkend uitzendkantoor.

B. Juridisch statuut SBK

68. De federale overheid heeft ervoor gekozen om de SBK's in het uitzendarbeidsmodel te gieten omdat dit model de meeste financiële en juridische zekerheid kan bieden aan kunstenaars en hun opdrachtgevers.

In de praktijk is het niet altijd eenvoudig om de socialezekerheidswerkgever aan te duiden. Dit probleem heeft in het kader van het vroegere artikel 3,2° RSZ-Uitvoeringsbesluit tot een omstandige rechtspraak geleid. De preciezere

¹³⁶ Voorheen "artistieke agentschappen" genoemd. Wegens de verwarring met de "agents" (de boekingskantoren) werd de benaming gewijzigd in Sociale Bureaus voor Kunstenaars.

¹³⁷ Deze intermediaire structuur is vaak een VZW, maar kan ook een vennootschap zijn (BVBA, Coop. Venn.).

¹³⁸ Overeenkomstig art. 43 RSZ-Wet en art. 36 RSZ-Uitvoeringsbesluit.

¹³⁹ Een speciale dienst in de schoot van de RSZ of een afzonderlijke ION (instelling van openbaar nut), cf. wetsvoorstel BONTE en PEETERS, wetsvoorstel VERMASSEN en VANDENBOSSCHE, wetsvoorstel MAYEUR.

aanduiding van de werkgever¹⁴⁰ in het nieuw statuut zal de discussies over de aanduiding niet uit de wereld helpen, omdat de verschillende tussenpersonen/betrokkenen/opdrachtgevers bij één artistieke productie nog steeds de hete aardappel van het werkgeversschap naar elkaar kunnen blijven doorschuiven. Het uitzendarbeidsmodel regelt dit probleem doordat het SBK uitdrukkelijk als juridische werkgever van de kunstenaar wordt aangeduid. De feitelijke werkgever (voor wie de kunstenaar de concrete prestaties en/of werken levert) moet zich niet bekommeren om de patronale formaliteiten, maar blijft juridisch wel verantwoordelijk voor de toepassing van de wetgeving inzake de reglementering en de bescherming van de arbeid welke geldt op de plaats van het werk.¹⁴¹ De tussenkomst van een uitzendkantoor leidt bijgevolg niet tot een deresponsabilisering van de feitelijke werkgever inzake onder andere arbeidsduur, zondagsrust, arbeid van jeugdige personen, arbeidsreglementen, gezondheid en veiligheid van de werknemers.¹⁴²

Bovendien wordt door de tussenkomst van een uitzendkantoor aan de kunstenaar niet alleen een sociaalezekerheidsrechtelijke, maar automatisch¹⁴³ ook een arbeidsrechtelijke bescherming gegarandeerd via het uitzendarbeidscontract. Of het individueel en collectief arbeidsrecht wel altijd even goed toepasbaar is op de werkomgeving en het arbeidspatroon van kunstenaars, zal de praktijk moeten uitwijzen.

De kunstenaar krijgt ook meer financiële zekerheid doordat het SBK als juridische werkgever de kunstenaar moet betalen na uitvoering van de overeengekomen opdracht, ongeacht of de gebruiker het SBK betaald heeft.

Tot slot is het SBK als uitzendkantoor ook onderworpen aan de gewestelijke regulering inzake arbeidsbemiddeling (waarvan uitzendarbeid deel uitmaakt). Deze regulering beoogt de rechten van de werkzoekenden en uitzendkrachten te beschermen, de kwaliteit van de dienstverlening te garanderen en de financiële draagkracht en het bona fide karakter van het uitzendbureau te controleren. Het SBK zal onderworpen zijn aan heel de bestaande regulering van de uitzendkantoren. Deze regulering zal aangevuld worden met specifieke regels voor de SBK's.

69. Een opdrachtgever zal in principe beroep kunnen doen op een SBK in de vier toepassingsgevallen voorzien in artikel 1 van de wet van 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen

¹⁴⁰ Werkgever is niet meer diegene die de kunstenaar "aanwerft", maar diegene uit wiens handen de kunstenaar het loon ontvangt (met andere woorden diegene een betaalschuld heeft ten aanzien van de kunstenaar).

¹⁴¹ Art. 19 van de Wet van 24 juli 1987.

¹⁴² Art. 19 van de Wet van 24 juli 1987 en het KB van 19 februari 1997 tot vaststelling van maatregelen betreffende de veiligheid en de gezondheid op het werk van uitzendkrachten, *B.S.* 18 december 1997.

¹⁴³ Het nieuwe artikel 1bis van de RSZ-Wet voorziet enkel een sociaalezekerheidsrechtelijke gelijkstelling met de werknemers. Voor de toepassing van het arbeidsrecht moet de kunstenaar bijgevolg nog steeds het bestaan van een arbeidsovereenkomst (m.a.w. het bestaan van een gezagsrelatie) aantonen, met alle bewijsproblemen van dien.

van werknemers ten behoeve van gebruikers (hierna Uitzendarbeidswet), met name:

- vervanging van een vaste werknemer
- tijdelijke vermeerdering van werk
- uitvoeren van uitzonderlijk werk
- levering van een artistieke prestatie en/of productie van een artistiek werk voor een occasionele gebruiker

Anders dan wel eens wordt beweerd, kan het SBK dus zowel voor occasionele als niet-occasionale opdrachtgevers tussenkomen, mits uiteraard de voorwaarden en procedurevoorschriften voorzien in de Uitzendarbeidswet worden vervuld. De Gewestelijke regulering kan evenwel bijkomende voorwaarden en beperkingen opleggen aan de SBK's.

C. Gewestelijke regulering SBK's

70. Op het moment dat deze bijdrage wordt geschreven heeft enkel het Vlaams Gewest een specifieke erkenningsregeling voor de SBK's uitgewerkt¹⁴⁴. Voor het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is nog geen specifieke erkenningsregeling van toepassing. Dit betekent dat in deze Gewesten elk uitzendkantoor de rol van SBK kan opnemen en kunstenaars via uitzendarbeid ter beschikking kan stellen.

Hierna wordt dieper ingegaan op de Vlaamse erkenningsregeling.

D. Regulering uitzendarbeid in Vlaanderen

71. De basisregulering van uitzendarbeid in Vlaanderen is opgenomen in het Decreet van 13 april 1999 met betrekking tot de private arbeidsbemiddeling in het Vlaams Gewest¹⁴⁵ en in het Besluit van de Vlaamse regering van 8 juni 2000.¹⁴⁶

In Vlaanderen wordt uitzendarbeid gereguleerd door een combinatie van¹⁴⁷:

- een vergunningssysteem en opvolging van de naleving van de erkenningsvoorwaarden door de Adviescommissie Private Arbeidsbemiddeling (ACPA)¹⁴⁸

¹⁴⁴ Besluit van 5 september 2003 tot wijziging van het besluit van 8 juni 2000 tot uitvoering van het decreet van 13 april 1999 met betrekking tot de private arbeidsbemiddeling in het Vlaams Gewest, *B.S.*, 24 september 2003, 47023.

¹⁴⁵ *B.S.*, 5 juni 1999, hierna afgekort als Decreet private arbeidsbemiddeling.

¹⁴⁶ *B.S.* 11 november 2000, hierna afgekort als Besluit private arbeidsbemiddeling.

¹⁴⁷ Deze reguleringsmechanismen worden ook gehanteerd in Wallonië en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

¹⁴⁸ De ACPA is opgericht in de schoot van de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en is samengesteld uit vertegenwoordigers van de sociale partners, vertegenwoordigers uit de administratie Werkgelegenheid van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en onafhankelijke deskundigen.

- verplichte verslaggeving (activiteitenverslag dat jaarlijks moet meegedeeld worden aan de Vlaamse Minister van Tewerkstelling)
- specifieke controlemaatregelen (verregaande onderzoeksbevoegdheid voor de inspecteurs van de administratie Werkgelegenheid, klachtenprocedure)
- specifieke sancties (intrekking vergunning, strafsancties, administratieve sancties)
- zelfregulering in de schoot van het Paritair Comité voor de Uitzendarbeid en in de schoot van Federgon (de beroepsfederatie voor arbeidsbemiddelaars).

72. Uitzendkantoren die in Vlaanderen hun diensten willen aanbieden moeten hiertoe voorafgaandelijk door de overheid worden erkend. De toekenning van een vergunning is afhankelijk van een reeks algemene erkenningsvoorwaarden¹⁴⁹ die gelden voor alle arbeidsbemiddelaars¹⁵⁰. Deze algemene erkenningsvoorwaarden hebben onder meer betrekking op fundamentele principes, zoals het respecteren van de privacy van de werkzoekende, het recht op objectieve niet-discriminerende behandeling, kosteloosheid van de bemiddeling voor de werknemer, verbod van arbeidsbemiddeling voor tewerkstelling die strijdig is met de openbare orde of in strijd is met de sociale en fiscale wetgeving, verbod van bemiddelingsactiviteiten bij staking of lock-out, verbod van fictieve vacatures, Verder moeten deze erkenningsvoorwaarden een minimale professionele deskundigheid in personeels- of bedrijfsbeleid en een regelmatige oprichting¹⁵¹ van het bemiddelingsbureau garanderen.

Naast deze algemene erkenningsvoorwaarden moeten uitzendkantoren voldoen aan vier bijkomende voorwaarden¹⁵²:

- 1° regelmatig opgericht zijn in de vorm van een handelsvennootschap;
- 2° een volledig volstort kapitaal van ten minste 30.986,69 Euro hebben;
- 3° geen achterstallige bijdragen verschuldigd zijn, zoals belastingen, bijdragen te innen door de RSZ of bijdragen te innen door of voor rekening van Fondsen voor Bestaanszekerheid;
- 4° niet in ernstige overtreding zijn van de wettelijke of reglementaire bepalingen in verband met uitzendarbeid.

73. Naar het voorbeeld van de uitzendarbeid in de bouwsector (waarvoor eveneens bijkomende, specifieke voorwaarden gelden¹⁵³ zullen uitzendkantoren die een erkenning wensen als SBK moeten voldoen aan bijkomende specifieke

¹⁴⁹ Art. 5 Decreet private arbeidsbemiddeling

¹⁵⁰ Selectiebureaus, headhunters, uitzendkantoren, media die vacatures verspreiden, sportmakelaars, impressario's, outplacementbureaus, enzovoort.

¹⁵¹ Het statutair doel van het bureau moet uitdrukkelijk het exploiteren van een arbeidsbemiddelingsbureau vermelden. Het bureau mag niet in staat van faillissement of in staat van kennelijk onvermogen verkeren, noch het voorwerp uitmaken van een procedure tot faillietverklaring, noch een gerechtelijk akkoord hebben aangevraagd of verkregen.

¹⁵² Art. 5 Decreet private arbeidsbemiddeling

¹⁵³ Besluit van de Vlaamse Regering van 8 februari 2002 tot wijziging van het besluit van 8 juni 2000 tot uitvoering van het decreet van 13 april 1999 met betrekking tot de private arbeidsbemiddeling in het Vlaams Gewest, *B.S.* 3 april 2002.

voorwaarden. Het ontwerpbesluit stelt twee bijkomende specifieke erkenningscriteria voor:

- specifieke deskundigheid

De persoon die de professionele verantwoordelijkheid draagt, of ten minste één van zijn aangestelden of lasthebbers, dient voor de uitoefening van uitzendactiviteiten in de artistieke sector te voldoen aan ten minste één van volgende voorwaarden:

- 1° een beroepservaring hebben in de artistieke sector van ten minste 5 jaar;
- 2° houder zijn van een diploma van ten minste een basisopleiding hoger onderwijs bestaande uit twee cycli en een beroepservaring hebben in de artistieke sector van ten minste 3 jaar;
- 3° de nodige competenties hebben op het vlak van management of personeelsaangelegenheden in de artistieke sector; deze competenties kunnen verworven zijn door een beroepservaring van ten minste 2 jaar of door een opleiding. De minister bepaalt wat onder opleiding dient te worden verstaan.

naleving reglementering met betrekking tot tewerkstelling in de artistieke sector

Het bureau dat uitzendactiviteiten in de artistieke sector wenst uit te oefenen, mag niet in ernstige overtreding zijn van de wettelijke, reglementaire en conventionele bepalingen in verband met tewerkstelling in de artistieke sector.

Voldoet het uitzendkantoor als voormelde specifieke erkenningscriteria dan mag het uitzendactiviteiten in de artistieke sector organiseren. Artistieke sector wordt gedefinieerd als "de personen, de verenigingen in rechte of in feite of ondernemingen actief in de creatie en/of uitvoering of interpretatie van artistieke oeuvres in de audiovisuele en de beeldende kunsten, in de muziek, de literatuur, het spektakel, het theater en de choreografie. De prestaties uitgevoerd door podiumtechnici kunnen hiermee worden gelijkgesteld."

Het valt af te wachten of de gewestelijke regulering van de SBK's in Wallonië en in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest in dezelfde richting zal gaan. Tijdens de voorbereidende werkzaamheden van de hervorming van het sociaal statuut van de kunstenaar stelde de interministeriële werkgroep "kunstenaarsstatuut" voor, een protocol af te sluiten tussen de federale overheid en de drie gewesten teneinde eenvormige erkenningscriteria in de drie gewesten te garanderen.¹⁵⁴ Dit voorstel werd jammer genoeg tot op heden niet gerealiseerd.

V. Besluit

74. Sedert de invoering van het schouwspelartiestenstatuut door artikel 3, 2° RSZ-Uitvoeringsbesluit zijn verschillende pogingen ondernomen om het soci-

¹⁵⁴ Verslag van de werkgroep "Statuut van de Kunstenaars- aspect sociale bescherming", maart 2002, onuitg.

aal statuut van de kunstenaar te hervormen. Deze pogingen strandden telkens weer op de discussie over de vraag welk socialezekerheidsregime het meest aangewezen is voor kunstenaars. Sommigen menen dat het zelfstandigenstatuut de beste garanties biedt voor kunstenaars om hun "artistieke autonomie" te vrijwaren. Anderen zijn van mening dat alleen het werknemersregime een toereikende verzekering biedt tegen de grote sociale en financiële risico's die de artistieke vrijheid in gevaar brengen. Nog anderen menen dat noch het zelfstandigenstatuut, noch het werknemersregime soelaas bieden. Zij pleiten voor een geheel eigen vorm van sociale zekerheid voor kunstenaars. Door deze impasse verkeren kunstenaars al decennialang in rechtsonzekerheid en zijn ze niet behoorlijk sociaal verzekerd.

Het is duidelijk dat de wetgever met dit nieuwe sociaal statuut naar een compromis heeft gezocht om de impasse te doorbreken. Via het mechanisme van de "weerlegbare gelijkstelling" worden kunstenaars onderworpen aan het werknemersregime, zonder dat de mogelijkheid om zich te vestigen als zelfstandige wordt uitgesloten. Om kunstenaars effectief de sociale bescherming van het werknemersregime te bieden, dringt zich evenwel een aanpassing van de toegangsvoorwaarden tot de verschillende takken van de sociale zekerheid op. Anders zullen kunstenaars, die meestal tewerkgesteld worden met kortstondige contracten nog steeds benadeeld blijven.

De toetsing door een specifieke gemengde Commissie RSZ-RSVZ van de socio-economische onafhankelijkheid van de (kandidaat-)zelfstandige zou ervoor moeten zorgen dat enkel diegenen die een economisch leefbare zelfstandige onderneming (in hoofd- of bijberoep) kunnen uitbouwen, in het zelfstandigenstatuut terechtkomen. Deze Commissie zal tevens zelfstandigheidsverklaringen kunnen afleveren. Deze zelfstandigheidsverklaring zal aan opdrachtgevers van kunstenaars meer rechtszekerheid bieden, op voorwaarde dat de retro-actieve werking van een vervallenverklaring van de zelfstandigheidsverklaring (wegens valse of bewust onvolledige verklaringen van de kunstenaar) duidelijker wordt geregeld. Als de zelfstandigheidsverklaring in haar opzet slaagt, zal een uitbreiding van deze techniek naar andere beroeps categorieën het overwegen waard zijn.

Ook het toewijzen van het beheer van de kinderbijslag en de jaarlijkse vakantie aan een centrale rijksdienst is een voorbeeld dat navolging verdient voor andere beroeps categorieën, zeker voor werknemers die vaak werkzaam zijn met kortlopende contracten.

Door uitzendarbeid te hanteren als "regularisator" van artistieke arbeid, wordt een taboe, dat nog steeds rond uitzendarbeid hangt, terecht doorbroken. Uitzendarbeid biedt voor kunstenaars en free-lancers in het algemeen een degelijk sociaal en rechtszeker alternatief voor schijnzelfstandigheid.

Kortom, het sociaal statuut van de kunstenaar is nu misschien nog een beetje avant-garde, maar zal zeker inspirerend kunnen zijn voor de toekomstige hervormers van de sociale zekerheid.

Zaak is nu eerst en vooral dat dit nieuw statuut in de culturele sector effectief wordt toegepast. Naast controle, zijn extra inspanningen inzake sensibilisering

en begeleiding van de sector van fundamenteel belang. Het is immers niet de eerste keer dat een op papier mooi kunstenaarsstatuut in de praktijk dode letter blijft...